

A jel

A jel pedig ez lesz számotokra: találtok egy kisgyermeket, aki bepólyálva fekszik a jászolban. (Lk 2,12)

Élt egyszer egy tudós, aki egész életében a Világért aggódott. Minden idejét a Világ problémáinak a megoldására áldozta. Szüntelenül dolgozott. Hét éves kisfia mindig be-be kukkantott szobájába, mert segíteni szeretett volna édesapjának. A tudós mérgesen mindig kikergette, de a fia mindig vissza-

ment. Megunva, a tudós levette könyvespolcáról a világ térképét. Apró darabokra vágta, majd odaadta kisfiának, és így szólt:

- Fiam, te szereted az ilyen öszszerakós játékokat. Itt van a Világ darabokra vágva. Rakd össze, javítsd meg, lássuk sikerül-e. - Ez után az apa azt remélte, hogy fia békén hagyja. De csak néhány óra telt el, s a gyermek csillogó szemmel eléje állt.

- Sikerült befejezmem!

A tudós nem hitte, képtelenségnek tartotta, hogy egy hét éves gyermek a Világ térképét, amelyet soha sem látott, össze tudja rakni.

Gondolta, hogy valami nagy összevisszaságban rakta össze. Megnézte és legnagyobb megdöbbenésére a térkép tökéletesen össze volt rakva.

- Fiam, hogy sikerült? Hiszen nem ismered a Világot...

- Hát igaz, hogy a világot nem ismerem, de amikor levette a térképet és mielőtt összevágta volna, észrevettem, hogy a térkép másik oldalára egy ember van rajzolva. A világot nem sikerült összeraknom, de megfordítottam a papírdarabkákat és összeragasztottam az embert. Gondoltam, ha sikerül megjavítani az Embert, a Világ magától megjavul. Így sikerült.

Gyermekbölcsesség, s mekkora igazság van benne!

Karácsonykor, Isten gyermek alakjában küldi a megváltást: gyermekeké a mennyeknek országa! Bennük van a tökéletesség, a teljesség. Ám, ahogy lassan nőnek, darabokra tépik ezt az eszményi világot, amelyet születésükkor kaptak.

Felnőttkorunkban észrevesszük, mennyire szétforgácsolódott emberi életünk, majd mindent elkövetünk, hogy helyrehozzuk, egészzé tegyük ismét. Nappalt éjjé, éjt nappallá teszünk és mégsem sikerül világunkat és ezen belül életünket megjavítani.

De eljön egy gyermek és neki sikerülni fog, vagy legalább is olyan példát ad, amelyet ha követünk, célhoz érünk. Hogyan? Megjavít bennünket, embereket, és így a világ magától megjavul. Vegyük hát észre, hogy annak az eszményi életnek térképe is össze van tépve, amelynek megvalósulása érdekében élünk és dolgozunk, ám amelyet még ma is lehetetlen összerakni. De fordítsuk meg, lássuk meg a hátán levő embert, őt könnyebben összerakhatjuk. Ez az ember a názareti Jézus: tanításaival, példaadásával, útmutatásaival és üzenetével. Ha megtaláljuk benne az embert, megtaláljuk az általa hirdetett boldog lelki életet is.

Karácsony közeledtével még gyakrabban kell(ene) Jézusra gondolni, mint máskor, és észrevenni a világ térképének a másik oldalán az ő képét. Ennél jobb, tökéletesebb jelre ma sincs szükségünk: ha a gyermek észreveszi, mi felnőttek is észre tudjuk venni.

*Ó emberek, gondolatok ma rá,
/S gondolatok rá holnap s minden
áldott / Napján e múltó életnek, s
legyen / A betlehemi énekből öröm,
/ A karácsonyi álomból valóság, /
És békessége már az embereknek!
(Juhász Gyula: Betlehem)*

Léta Sándor

Karácsonyi gondolatok

Mindannyian másért szeretjük karácsonyt.

A feldíszített fenyőfán égő gyertyák hangulatáért, az ünnepi vacsoráért, ahol körül üljük kicsik-nagyok a szépen megterített asztalt. A békességért, amelynek levegője szétárad otthonainkban. A találkozásért a régen nem látott barátokkal, a távolabbi rokonokkal. Az ajándékért, amit gondosan válogattunk és rejtegettünk, és persze a meglepetésekért, amit mi kapunk.

Sokat is készülünk az ünnepre. Gondos listákat készítünk szeretteink nevével, akiknek ajándékokat szánunk, hosszú órákig bújuk a szakácskönyveket, végtelennek tűnő perceket várakozunk teli bevásárlókosárral egy-egy nagyáruház pénztára előtt, beszerezzük az összes díszet, gyertyát, sütünk-főzünk és tervezgetünk. Tele vagyunk izgalommal, és néha bosszankodunk is, mert túl kevés az idő ahhoz, hogy minden olyan legyen, amilyennek azt megálmodtuk.

Mégis fontos az álmainkban élő kép, amely miatt minden évben újra és újra előről kezdjük. Mert azt reméljük, az idén valóban olyan békés, nyugodt és szeretettel teli lesz az ünnep. Rálelünk arra a kincsre, amelyet igazán kívánunk, amelyről már annyit hallottunk, de a hosszú évek folyamán már annyiszor elszalasztottunk.

Pedig a vágyainkat nyitó ajtókulcs nálunk van. Ott benn, ott a mélyen.

Egy történet jut eszembe, amit egy fiúról hallottam, aki már régóta akart cirkuszba menni. Egyik nap, amint az utcán sétált észrevett egy

harsogó, színes plakátot az egyik kirakatban. Az állt rajta, hogy hamarosan egy cirkusz érkezik a városba. Sőt, már következő szombaton meg lehet tekinteni előadásukat.

A fiú rögvést hazaszaladt, hogy édesapjától pénzt kérjen a jegyre. Az apa meg is ígerte, ha fia a héten jól tanul, segít a házimunkában, elmehet. Szombat reggel korán ébredt és miután megterítette a reggelihez az asztalt, dobogó szívvel ment apukájához.

- Csupa jó jegyet szereztem egész héten, sokat segitettem itthon is, még mosogattam is!- mondta büszkén.

Édesapja odaadta neki a pénzt, ő pedig tele izgalommal indult el a városba. A vadállatokra gondolt, a légtornászokra, a bohócokra és mindarra, ami majd a cirkuszban történni fog. Korán ért oda és nézelődött, amikor hirtelen a fő utcán megjelent a cirkuszosok menete. A cintányéros bohóc mögött két óriás elefánt ballagott. Az egyik hátán egy csimpánz ugrabugrált, a másikén egy csillogó ruhába öltözött artistanány kézen állt. Zsonglőrök fényes gömböket dobáltak, volt olyan is, aki hatot egyszerre! És akkor még ott volt egy félelmetes oroszlán ketrecbe zárva és két tűznyelő is. A fiú tátott szájjal nézte a felvonulást. Alig akart hinni a szemének, amikor egy piros csákót viselő barnamedvét is észrevett, amint táncos léptekkel követte a pónikat.

folytatása a 4. oldalon

Szász Adrienne

Magyarsárosi karácsony

*Mély völgyben sok kis házikó,
mint aranyalma és dió*

karácsonyfa ágain,

mikor a szél fúj, süvölt kinn,

úgy bújnak egymáshoz fázva,

kis Jézuskát vágyva, várva.

Süvít a szél, porlik a hó,

felcsilingel száncsengő szó,

s jégvirágos ablakokban

sok kisgyermek szíve dobban:

„Tán a Jézuska közeleg?”

Ily zord időben csak ő lehet!”

Ilyenkor a kutya vakkán

farkát behúzza vakkant, már

szegény álmában sem nyughat,

megugatja hát a holdat.

S egyszer csak az éji csendbe

áhítat száll a lelkekre.

Hó szitál a téli tájra,

s rátelepszik minden házra.

Ráncos kezek simogatják

kis unokák bársony arcát.

„Valamikor réges-régen

Betlehemben, mint most éppen

egy kisgyermek született.

Hallgassátok gyerekek.

Száz csengő szól, szél dúdolja,

közénk jött a kis Jézuska.”

Halljátok hát emberek,

Megváltónk megszületett!

Bandi András

Karácsonyi gondolatok

folytatás a 3. oldalról

A sort egy mókás ruhába öltözött bohóc zárta, aki pereceket osztogatott. Legvégül lépdelt peckesen a porondmester hangszóróval a kezében. Ahogy elhaladt a fiú előtt az odafutott hozzá, kivette zsebéből az összehajtogatott bankjegyet és odanyomta a meglepett ember kezébe. „Köszönöm!” – mondta ragyogó szemmel – „még soha nem voltam ilyen jó cirkuszban.” Azzal sarkon fordult és hazament.

Soha nem tudta meg, hogy mit mulasztott el. Azt hitte a cirkuszban volt, pedig csak a városba való bevonulást látta.

Ha nem vagyuk kellően óvatosak úgy járhatunk, mint ez a kisfiú. A gyertyafényben úszó, minden földi jóval megrakott asztal vágyott képe mögött a mélyen ott rejlik karácsony igaz üzenete. A csillogó fényőfa, az ajándékok, a család békés, boldog együttléte csak kiegészítője, velejárója karácsony tartalmának. Az ünnep öröme nem más, mint

Jézus születése. Igazi karácsonya annak van, aki valóban hiszi azt, hogy Jézusban Isten azzal az emberrel ajándékozott meg bennünket, aki megmutatta nekünk az Ő örök, mindeneket átfogó, de ugyanakkor egészen egyéni, személyes szeretetét. Ez a tudat pedig átragyogja egész életét, szavainak, tetteinek, a másik emberhez való viszonyulásnak mozgatórugója lesz. Karácsony idején *„Isten szeretetének fényforrásából olyan sugárnyalábok indulnak el, amelyek nagy körben vetik fénykúpjukat. Ebben a fénykúpban megjelennek előttünk – most már nemcsak a maguk emberi alakjában, hanem Isten szeretetének rájuk vetődő csillogásában – szeretteink és haragosaink, barátaink és versenytársaink, kedves és kellemetlen ismerőseink... S ebben a nagyra tágult fénykörben, abból a karácsonyi fényforrásból kiinduló sugárzás a szeretet áramlását mozgatja, tőlünk másokig és másoktól hozzánk.”* (Veöreös Imre)

A cirkuszba vágyó kisfiú soha nem tudta meg, hogy mit veszített. A nagy zaj, a színes sokaság, a

pompás felvonulás megtévesztette, azt hitte ez az, amit keresett, ez az, amire olyan nagyon vágyott. Pedig, ha tovább marad, ha nem elégszik meg az első látvánnyal, sokkal gazdagabban térhetett volna haza. Láthatta volna az elefántokat egy lábón állva körbe forogni, a lég-tornászokat tizenöt méter magasan szaltózni, a zenebohócót egyszerre öt hangszeren játszani. Ugyan boldogan tért haza, de az igazi cirkuszi művészetből semmit nem látott.

Mindannyian másért szeretjük karácsonyt, de az ünnep valódi tartalma csak akkor lesz a miénk, ha megpróbáljuk meglelni annak valódi tartalmát. Ne elégedjünk meg a kiegészítők tarka sokaságával, hanem Jézus tanácsát követve evezünk a mélyre, hogy olyan öröm birtokosai lehessünk, amely aztán egész életünket beragyogja.

Jézuskának is pihenni kell

1988 tele Erdélyben is megpróbáló volt, de szép, mert az erdélyi telek mindig szépek. Kemény hideg volt a Hargita tövében is, Lókodban, a szülőfalumban, ahol öttagú családdal készültünk a nagy útra, a kivándorlásra. Szinte alagutakat kellett vájni a nagy hóban, hogy eljuthasson egymáshoz az a 25, többnyire idős ember, aki akkor lakta ezt az alig 60 házból álló székely falucskát. Pap csak hébe-hóba járt a faluba (inkább csak „hébe”, mert „hóba” járhatatlan volt a hegyi ösvény), hiányzott a templomozás a családdunknak, hiszen már második esztendeje, hogy nem vehettem palástot vállamra. A családi ház ősi falai között tartottunk istentiszteleteket gyermekeink bibliaolvasásával, közös énekléssel, imádkozással. Eljött egy-két járnai tudó falubeli is, de csak titokban, mert tartani kel-

lett a „ránk vigyázó szemektől”. Bármilyen nehéz is volt az élet, karácsony feltartóztathatatlanul jött. Adventje nagy hóval üzent, hogy szép lesz ismét, bár az Angyalnak nem lesz könnyű dolga. A kibeszélhetetlen reménytelenségben egyet tudtam biztosan, hogy Jézuska most is megszületik, mert ez Isten akarata, nem ember teremtette körülményektől függ a karácsonyi csoda...

De hogy fogadjuk, milyen lesz a szenteste? Drága édesapám saját ültetvényéből, a kert sarkából kivágott egy karácsonyfának való szép, fiatal fenyőt. Vendégekre a nagy tél miatt sem számíthattunk. Az első nyomokat a tömött havazások után nem emberek taposták, hanem a különböző vadállatok, még ablakunk alatt is járt a medve... No, meg az ismerősök, barátok, rokonok közül is sokan „elhagytak”, hogy ne

Messze száll a karácsonyi ének

*A karácsonyfán víg fények égnek!
Messze száll a karácsonyi ének!
Szíve van ennek a zenének!
Dallamai szívből szívbe érnek!*

*Talán ott meg is gyökereznek.
Ha igen, akkor szepet, jót teremnek
hasznára minden egyes embernek,
mert száll, száll a karácsonyi ének!*

Halász István

legyen kellemetlenségük a velünk való kapcsolattartás miatt.

Hangulatnövelő ötletünk támadt. Készítünk egy betlehemet és azzal elmegyünk ahhoz a néhány házhoz, ahol még élet van és a kaput is még be lehet nyitani. Farostlemez, szeg, kalapács hamar akadt a ház körül, hiszen csupa költözködésből állt akkor az életünk. Zita lányunk fiús ügyességgel segítkezett (mindig job-

ban érdekelte az ilyen, mint a babák, de hála Istennek most ő hozza nekünk az első unokát), Noémi és Alpár a babák között keresgéltek, hogy egy megfelelő Jézuskát találjanak. Az sem lehetett gond, hogy fiúbaba nem került elő! A kis házikó elkészült (valahol még most is meg kell lennie otthon, a sok hányódásban elmaradt tőlünk, pedig milyen szépen szolgált azon az estén), fenyőágak közé fektettük be Jézuskát, kis villanykörtével összkomfortosítottuk a szentélyt, de a gyertya is kéznél volt, mert sokszor nem volt villanyvilágítás nem csak a falucskánkban, de az országban sem. Öltözködtünk, jó meleg ruhát kellett felvenni a mínusz 10-15 fokok hidegben. Édesanya nem tartott a betlehemezőkkel, otthon várta az Angyalt, készítette a vacsorát. De miért is jött volna, hiszen akkor kinek mesélnek a gyermekek az esteményeiről?

A 7, 9 és 10 éves gyermekeink már 2-3 éves koruk óta tudták a szebbnél-szebb karácsonyi énekeinket, így nem volt szükség főpróbára sem. Az első beköszöntés Tatahoz, édesapámhoz vezetett. Itt nagy baj történt, mert bizony a felnőtt férfiak elérzékenyültek, és a gyermekek kellett édesapjuk és nagyapjuk helyett is kántáljanak énekeljenek, beköszöntőt mondjanak. Aztán már úgy belejötték, hogy nem szorultak segítségre a továbbiakban. Nem volt könnyű megközelíteni a vastag hópaplanba burkolózott kicsi székely házakat, kezünk, lábunk, arcunk érezte a nagy hideget, de nem tudta legyőzni a szívekből jövő melegséget. A betlehemet én vittem, hogy ne csipje a hideg a gyermekek kesztyűs kezecskéit, csak a kapukon belépve adtam oda a „hírvivőknek”. Valami csoda folytán nem vették el azon az estén a villanyt, így nem kellett a másik világítóeszközzel, a gyertyával bajlódni. Volt ház, ahol alig találta meg meglepetésében a lakó (többnyire egyedül éltek az emberek) a csatlakozót, hogy láthassa Jézuskát. A verseket felváltva mondták a gyermekek, a vége felé már a hidegcsipte szájacskájuk elég nehezen formálta a szavakat. Egy németajkú atyafi, aki

a háború után került Lókodba, és aki 35 év után is nehezen beszélt „székelyül”, és nem járt soha templomba, mert oda tartozott azok közé, sirva köszönte meg, hogy nem hagytuk ki őt sem. Volt, ahol csak a nagykapun lehetett bemenni, mert a hó úgy eltorlaszolta a kiskapubejárót. Édesapám, a Tata gondoskodott a belépési lehetőségekről – mert mondanom sem kell – követte vagy előtte ment a kis csapatnak, hogy megvédjen az esetleg ránk rontó kutyáktól.

Átértünk a belső utcába. Rigó Juliska nénit nem sokkal azelőtt érte baleset, ő is egyedül lakott. Mint a falu többi, mozogni tudó lakója, ő is egy tehénkét és néhány juhot tartott, amiknek a takarmányt a nyáron hazajáró gyerekek kaszálták, szárították és szállították haza és rakták fel az udorba (szénapadlásra). Jó rokon volt, titkos istentiszteleteinkre is mindig eljött, botjával támogatva magát, és ő toborozta a Nikodémusokat is. Soha nem jött üres kézzel. Gyermekeink most is reméltek egy kis „váltásot” a fáradtságos munkájukért, az énekekért, a verselésért. Amikor éppen készültük nagy lelkesen az ajtója előtt a köszöntést, hogy: „Az Úrjézus szent nevében, aki ma született...”, meghallottuk a botja kopogását belülről és kinyitotta az ajtót. Megdöbbenünk, hogy most mi lesz, mert Jézuska érkezését megzavarta ez a nem várt esemény.

- Milyen jó, hogy jöttetek, Laci! A héten nem jött senkim haza a városból, hogy segítsen, és látod, hogy alig tudok járni. Menj hátra a szénacsűrbe és az udorból dobjál le annyi takarmányt, hogy az ünnepekre legyen elég ennyivaló az állatoknak is!

Láttam a döbbenetet gyermekeink arcán és a kérdő tekintetüket, hogy most mi lesz, mert mi nem éppen ezért jöttünk, a mi küldetésünk sokkal magasztosabb. Egy hang sem jött ki egyikük szájából sem! Vajon odalesz az egész szenteste varázsa, az eddigi élményvilág? – nyílt bele szívembe és hidegrázással futott át rajtam egy újabb kudarc lehetősége mostoha életünkben! Istenem, csak

most adj valami megváltó sugallatot! Aztán elkezdtem magyarázni: Látjátok, hogy milyen nehéz utat tettünk meg idáig, járatlan hóban tapostunk, a betlehem is ide-oda rázódott, Jézuska is elfáradhatott, meg bizonyosan fázott ő is, nem csak mi. Menjete be, és egy kicsit melegedjete meg, majd jövünk Tatával, és akkor elénekeljük az énekeket és elmondjátok a köszöntőt. Jézuskának is pihenni és melegedni kell.

Én visszafordultam az ajtóból, édesapámmal az istálló és csűr felé vettük utunkat, a gyermekek meg befordultak az ajtón néma csendben, hogy pihentessék és melegítsék Jézuskát is... Dolgunk végeztével, amikor a ház felé tartottunk, bátor hangokat hallottunk kiszűrődni Juliska nénitől, a három gyerek ajkáról: *„Kisjézuska megszületett, örvendjünk, / Karácsonyi köntöst öltösn a lelkünk, / Betlehemben fekszik rongyos jászolban, / Azért van oly fényesség a faluban!...”*

Otthon már várt a megérkezett „Angyal” a feldíszített fával. Az édesanya szeretete igazi meleg Betlehemmé varázsolta a menedékként szolgáló, öreg ősi házat. Az ajándékokcák is előkerültek a fa alól. De mindennél drágább volt az élmény, ahogy gyermekeink a kántálásról, a fogadtatásokról meséltek. A karácsonyfa mellé elhelyezett betlehemben hallgatta Jézus is a nagy küldetés teljesítéséről szóló beszámolókat és helybenhagyta annak minden történéseit. Nem bánta, hogy pihennie kellett, amíg Juliska néni jószágai is megkapták a karácsonyi eleséget, a németajkú Jakab bácsinak is meg kellett értenie a meglepetéstől még érthetetlen szavakat.

Ez volt az utolsó karácsonyunk otthon, Erdélyben, Székelyföldön, a Hargita lábánál, a kicsi Lókodban. De minden karácsony örök üzenete velünk jön és élte: *„a Karácsony nem hagy el soha, / Bűnben és ködben mindig visszahozza, / A kisgyermekek tiszta mosolya!”*

B. L.

Egy évezredes félreértés vagy tévedés eredménye

(a természet- és környezetvédelem szükségessége)

Minden egyes lélegzetünk, minden falat ételünk, minden korty italunk, ruházatunk, lakó- és munkahelyünk, ezek berendezései, munkánk végzésekor használt eszközeink, szerszámaink, gépeink, szórakoztató játékaink mind-mind eszünkbe kell, hogy juttassák azt, hogy az ember, mint biológiai és mint gondolkodásra képes értelemmel és lélekkel rendelkező társadalmi teremtmény, közvetlenül vagy áttételesen, de ezer és ezer szállal kapcsolódik a természeti környezetéhez, azaz az Isten által teremtett egész Világhoz.

A természeti környezet – amelyet nyugodtan nevezhetünk földrajzi buroknak is – olyan háromdimenziós tér, amelyet a Föld belső része (centroszféra), a szilárd kéreg (litoszféra), a légkör (atmoszféra), a vízburok (hidroszféra), az élővilág (bioszféra) és a talajtakaró (pedoszféra) együttesen alkot. Ha ezekhez a Naprendszer többi tagját és az egész Univerzumot (exoszféra), energiaforrásként a Napot, valamint a maga sajátos tulajdonságaival együtt az emberi fajt (Homo sapiens), azaz az emberiséget (homoszféra, antroposzféra), és az általa létrehozott és működtetett gépeket, berendezéseket, épületeket (technoszféra) is hozzávesszük és leszögezzük azt, hogy mindezek bonyolult összefüggérendszer alkotnak, eljutunk az ökoszféra fogalmáig. Az ember és a társadalom tehát egyrészt, mint élőlény, ennek az ökoszférának a része, tagja, igényli az ökoszféra teljes értékű jelenlétét, másrészt, mint értelmes társadalmi lény, termelőmunkája során az ökoszférát fel is használja.

Ez a kettős, ellentmondásos szerepe megnehezíti helyzetének pontos felismerését, megértését és gyakran eltorzítja szemléletét is. A kulcsprobléma a munka, a társadalmi termelés és annak értékelése.

Különösen áll ez a zsidó-keresztény kultúrkörhöz tartozó társadalmakra, ahol évezredek óta az uralgó ideológia alapját képező Bibliában olvasható, hogy az ember teremtésekor azt mondta Isten: *„Alkossunk embert a képmásunkra, hozzánk hasonlónak: uralkodjék a tenger halain, az ég madarain, az állatokon, az egész földön és mindenben, ami a földön csúszik-mászik... Isten megáldotta őket, és ezt mondta nekik Isten: Szaporodjatok, sokasodjatok, töltsétek be és hódítsátok meg a földet. Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és a földön mozgó minden élőlényen”* (1Móz 1,26;28). Ha Isten összes parancsát és törvényét is ilyen híven és pontosan betartotta és teljesítette volna az emberiség, mint ezt a kettőt, akkor manapság nem volna annyi hazugság, csalás, lopás, erőszak, gyilkosság stb. itt a Földön.

A társadalom a története során a földrajzi környezet, az ökoszféra adottságait mindig fejlettségi fokától (a munka fejlettségi szintjétől) függően használta fel. Eközben a társadalom és földrajzi környezete között sokoldalú és állandóan bővülő kapcsolat alakult ki, amelynek tartalma és minősége a társadalom fejlettségi szintjétől és az szerint változott.

Napjainkban ez a két folyamat: a természeti környezet leigázása, meghódítása, felhasználása és a népesség létszámának növekedése, szaporodása következtében a globa-

lizálódó világ egyre nagyobb területeire terjed ki és volumenében egyre hatványozódik. Pedig ma már a társadalmi érdekek kellene döntőnek lennie, és így nem lehetne közömbös az sem, hogy a gazdasági tevékenység során milyen természeti hatások következnek be, hisz ezek éppúgy befolyásolják a jövő természeti és társadalmi életét, mint azok az eredeti természeti, környezeti tényezők, amelyek a teremtés óta az eddigi fejlődést lehetővé tették, és amelyek épp a termelés hatására átalakultak, megváltoztak, sok esetben az ember és más élőlények számára károsra váltak.

Ezt igazolja az egyre növekvő nemzetközi természetvédelmi és környezetvédelmi konferenciákon született megállapodások száma is. De az ezeken született egyezmények hatásfoka – sajnos – nem éri el a hozzájuk fűzött reményeket mind a mai napig. Annak ellenére, hogy minden nap jobban megértjük a természet törvényeit és a természet megszokott folyásába való beavatkozásaink közelebbi és távolabbi utóhatásait s így „igázzuk le” azt.

Főként a természettudományoknak a múlt században elért hatalmas fejlődése egyre inkább képessé tesz bennünket arra, hogy legalább legközelebbi termelő cselekedeteink távolabbi következményeit is felismerjük, és ezzel „uralkodhassunk” felettük. De minél inkább történik ez, annál inkább fogják az emberek magukat a természettel ismét nemcsak egynek érezni, hanem egynek is tudni, és annál lehetetlenebbé lesz az az értelem- és természetellenes elgondolás a szellem és anyag, ember és természet, lélek és test közötti ellentétéről, amely a klasszikus ókor letűnése óta Európában és Észak-Amerikában felszínre került és uralkodóvá vált.

Minden lépésünknek eszünkbe kell juttatnia, hogy korántsem úgy uralkodunk a természetben, mint a-

hogy a hódító egy idegen népen uralkodik, mint olyan valaki, aki a természetén kívül áll, hanem, hogy hússal, vérrrel és aggyal hozzá tartozunk és benne élünk, és egész fölötté gyakorolt uralmunk abban áll, hogy minden más lénynél jobban felismerjük törvényeit, és képesek vagyunk ezeket helyesen alkalmazni. Végül az is leszögezhető, hogy: „ne kérkedjünk túlságosan a természetén aratott emberi győzelmekkel. A természet minden ilyen győzelemért bosszút áll rajtunk.” (Engels F. 1876.)

Ma már az egész világon felismerték azt, hogy a természeti környezet az emberi élet és a társadalmi termelés elidegeníthetetlen feltétele és elsődleges forrása. De a természeti környezet egyre növekvő termelési megterhelése, gyors változásai nyugtalanítják is az embereket, akikben felvetődik a kérdés: mi történik a természeti környezettel néhány évtized, de különösen egy-két évszázad múlva. Erre nehéz válaszolni, mert számos, a természeti környezetben, a társadalomban, valamint a kettő között lezajló folyamatban a kölcsönhatás még koránt sem ismert. A prognóziskészítés különösen a társadalmi változások terén még csak gyerekcipőben jár. Egyelőre nehéz megmondani például még azt is, hogy milyen társadalmi-gazdasági változások mennek majd végbe 2020-ig a fejlődő országokban, s hogy ezek a természeti környezetben milyen változásokat idéznek elő.

Az emberiség fejlődésének jelenlegi szakasza – az emberiség száma, a természeti környezet kiaknázását és megváltoztatását célzó hatalmas tudományos-technikai felszereltség – az egyes országok közötti társadalmi rendszerbeli különbségre való tekintet nélkül, sürgetően követeli az értelmes természethasználatra és e használat planetáris méretű következményeinek előrejelzésére irányuló együttes erőfeszítést. A természettudományos alapon nyugvó természethasználatkor a megújuló természeti erőforrások és a táj természeti potenciálja nem csökkenhet, sőt a természet helyes átalakításakor növekszik is.

A természeti környezet és erőforrásai antropogén terhelésnövekedésének visszafogására a kutatók négy létfontosságú probléma megoldását tartják szükségesnek:

1. a fegyverkezési verseny korlátozását és megszüntetését (anyagierőforrás biztosítása),

2. a fejlődő országok társadalmi-gazdasági viszonyainak felemelését a fejlett országok szintjére (társadalmi erőforrások képzése),

3. a népességszaporodás szabályozása (a környezeti terhelés csökkentése),

4. a zárt ciklusú termelésre való átállás (a káros anyagok kibocsátásának csökkentése).

Az ökoszférán belüli, valamint a társadalom és az ökoszféra közötti összefüggéseknek a lényegét Horti József 1984-ben kiadott *Katasztrófák a természetben* c. könyvének végén nagyon találóan négy frapáns „szabályban” foglalta össze. Ezek a szabályok alkotják a természet- és környezetvédelem alapjait még ma is!

1. szabály: „*Minden kapcsolódik valamihez, avagy minden függ valamitől!*”: Az ökoszféra összefüggés- és kapcsolatrendszerének szabályozottsága.

Az eddigiek során is úgy mutattuk be az ökoszférát, mint egymással kölcsönös kapcsolatban álló élőlények és élettelen környezeti tényezők rendszerét, amelyek konkrét megjelenési formái, speciális részei az egyes környezetekben (vízben, talajban, talajfelszínen) kialakult ökoszisztémáknak. Ezek elemeit csak a rájuk jellemző kapcsolatrendszer köti össze. Ez a sok részből álló rendszer a kibernetika elvei szerint működik.

2. szabály: „*Valahova mindennek mennie kell!*”: Az anyag és energia mozgása az ökoszférában.

Már a 18. században Lomonoszov orosz és Lavoisier francia tudósok bebizonyították az anyag-, majd a 19. században Mayer német orvosfizikus az energia-megmaradás törvényét, amely szerint az anyag és az energia elpusztíthatatlan. Ezt az ökológiában úgy fejezik ki, hogy a természet nem ismer hulladékot, mert ami az egyik élőlény számára

Ampulle: A villanykörte alakú Föld

hulladék, az a másinak táplálék. Pl. a szarvas ürüléke egy sereg rovar tápláléka. Az állatok által kilélegzett széndioxidot a zöld növények asszimilálják, az így termelt oxigént pedig az állat belélegzi. A növények és állatok, no meg az ember hulláit is a korhadék- és dögevők meg a mikroorganizmusok táplálékul használják stb.

3. szabály: „*A természet jobban tudja!*”: Az ökoszféra és a társadalom viszonya.

Az előzőekben említettük, hogy a munka az ember létezési feltétele. Munka nélkül nem jött volna létre, és nem maradna fenn a társadalom. De rögtön azt is hozzá kell tennünk ehhez, hogy a munka révén a legszorosabb kapcsolat jött létre és áll fenn az ökoszféra és a társadalom között, hisz az ember a természet anyagait és energiáit használja fel, mint biológiai lény, és mint a társadalom termelőmunkát végző egyede is. Azt is láthattuk, hogy a társadalom története folyamán egyre mélyül és kibővül az ember és természet kapcsolatrendszere. Ezt a gondolkodás fejlődése, a természet törvényeinek egyre mélyülő megismerése és ebből fakadóan a termelőeszközök és termelő módszerek mind meredekebben fölfelé ívelő fejlődése tette lehetővé. Az utóbbi két évszázadban lezajlott tudományos és technikai forrada-

folytatása a 8. oldalon

Dr. Lehmann Antal

Egy évezredes félreértés...

folytatás a 7. oldalról

lom bővületében élő társadalom figyelme elterelődött a társadalom és az ökoszféra bensőséges kapcsolatának alaposabb és mélyrehatóbb tanulmányozásáról. Mindig az ember életét, munkáját könnyebbé és praktikusabbá tevő technika és technológia korszerűsítése és a termelés fokozása állt az érdeklődés fókuszában, miközben megfeledtünk arról, hogy mindez milyen változásokat idéz elő természeti környezetünkben. Csak akkor kezdünk odafigyelni, amikor e változások mennyisége és minősége olyan fokot ért el, ami már gátolni kezdte a termelés növekedését. Az így kialakult új környezet sok helyen már nem elégíti ki a társadalom igényeit, sőt egyes esetekben az élőlények életét, biológiai létét is fenyegeti, amiért egyre újabb területeket „hódít meg” a technikai civilizáció. Pedig – ahogy szintén olvashattuk – ezekre a problémákra már több, min száz esztendővel ezelőtt felhívták a figyelmet.

Mivel a természet jobban „ismeri” saját rendjét és annak szabályozását, mint az ember, ehhez a rendhez kell igazítani a termelés rendjét is, ha el akarjuk kerülni a környezetünk végleges és számunkra káros átalakulását. Vagyis a társadalom technikai és ökonómiai gondolkodásmódját ki kell egészíteni ökológiai gondolkodásmóddal is, mert csak e hármas szemléletmód teszi képessé az emberiséget arra, hogy nagyobb megrázkódtatások nélkül folytassa életét az ökoszférában.

4. szabály: „Mindenért fizetni kell”: Az ökoszféra jó állapotának fenntartása pénzbe kerül.

Már az előző szabályban olvastakból is kitűnik, hogy ha nem akarunk károsító változásokat okozni az ökoszféra természetes rendszerében, akkor az eddigi szokásoktól eltérő módon, kell azt felhasználnunk. Vagyis úgy kell megtervezni, és úgy kell működtetni a technológiát, hogy minimálisan csökkentjük a beavatkozás károsító hatását. Magától értetődő,

hogy ez megnöveli az eddig szokásos beruházási és termelési költségeket. Sőt, a jelenleg működő termelési módszereket is felül kell vizsgálni, és a környezeti ártalmakkal járó termelőberendezéseket és termelőmódszereket át kell alakítani, vagy meg kell szüntetni. Ugyanis az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az ökoszféra előbb vagy utóbb, de mindig benyújtotta a számlát a társadalomnak szinte minden beavatkozása nyomán. Ha valamit kiveszünk a természetből, minden esetben adnunk is kell valamit helyébe, és itt van a legnagyobb probléma, hogy nem mindegy az, hogy mit adunk vissza! Szennyező, károsító veszélyes hulladékot, vagy az ökoszférában természetes módon feldolgozható anyagot – és abból is mennyit?

Mindazokra, amivel eddig foglalkoztunk, azért volt szükség, hogy világosan lássuk és megértsük a természet- és környezetvédelem „tárgyát és feladatait”, vagyis azt, hogy:

- a/ az ökoszféra az élettelen és élő anyagok és energiák mozgásának, természetes átalakulásának Isten által létrehozott, önszabályozott, bonyolult összefüggési rendszere, amelynek törvényszerűségeit mi emberek csak részben ismerjük,
- b/ az ember, mint biológiai, de észszel, értelemmel és lélekkel megáldott lény, tehát éppen olyan része az ökoszférának, mint az összes többi élőlény, tehát a természet törvényei rá is vonatkoznak, de ezenkívül,
- c/ alapvető létezési feltétele a munka is, amit, mint gondolkodó, akarattal, és ésszel bíró társadalmi lény végez,
- d/ a termelőmunka során az ökoszféra anyagait és energiáit ala-

kitja át, és ilyen formában használja fel céljaira,

- e/ az így átalakult anyag- és energiamennyiség felhasználás után visszajutva az ökoszféra rendszerébe, ott szükségszerűen változásokat idéz elő, átalakulási folyamatokat indít el,
- f/ mivel az emberiség létszáma és a munkavégzésre használt technika teljesítőképessége egyre gyorsabb ütemben folyik és növekszik, az ökoszféra sok esetben már nem képes ellensúlyozni ezeket a külső hatásokat, tehát alapvetően megváltozik, átalakul.
- g/ az ökoszféra (beleértve az embert is) alkalmazkodóképességéből eredő természetes fejlődési folyamata sokkal lassúbb, mint a változásokat előidéző technikáé; ez konfliktushoz vezet az ember, mint élőlény, és az általa működtetett és a természetes környezetet károsan átalakító technika között, amelynek feloldása egyedül és kizárólag a munkában alkalmazott technika és technológia ésszerű és tudatos megváltoztatása lehet, csakis így védheti meg a környezetét s vele együtt saját létét is az emberiség.

Összefoglalva eszmefuttatásunkat, talán akkor járunk legközelebb az igazsághoz, ha azt a következtetést vonjuk le belőle, hogy: Isten nem azért teremtette az embert, saját képére és hasonlatosságára, hogy az hódítsa meg a természetet és uralkodjék fölötte, hanem azért, hogy ez az észszel, lélekkel és szabad akarattal rendelkező lény, minél alaposabban ismerje meg a természetet és, hogy mindenkori jólfelfogott tudása szerint, benne és vele együtt éljen és megvédje a káros hatásoktól.

Transzcendencia és evilági valóság '56 októberében és máskor

Felkérésem úgy szólt, hogy „1956 transzcendens távlata” című írásomhoz kapcsolódva, annak szellemében szóljak. Igencsak megtisztelő számomra, hogy erre a Nyugaton 1982-ben megjelent írásomra gondoltak. Emiatt úgy vélem, hogy közel negyedszázad után érdemes visszapillantani, mit is jelent az én szememben az, hogy transzcendens távlat és ezért elmondom '56-os írásom néhány gondolatát. Majd megkísérlem a transzcendens távlat jelentőségét az azóta eltelt félvszázad tükrében vizsgálni. Ennek során szó lesz a magyar társadalomról is, de saját magamat is tanúként hívom.

A „transzcendens” fogalmat legalább kétféleképpen értelmezhetjük itt. Először, szűkebb értelemben úgy, hogy meghaladja az emberi tapasztalás lehetőségeit, és kihatásaiban túlviszi az emberi cselekvést korlátozó megkötöttségeken. Másodszor messzebbvívő értelemben úgy, hogy azon Istennek az egyéni emberi sorsokba, sőt a történeti-társadalmi létbe való irányváltoztató beavatkozását értjük. Mindkét értelemben jogos a „transzcendens” fogalmának használata, mert elmondhatjuk, hogy ama rövid két hét eseményei messze túlmutatnak az egyéni, de a közösségi lét korlátozott egzisztenciaalakítási lehetőségein és távlatain.

Úgy vélem, Max Weber hatalomszociológiai gondolatai kulcsot jelentenek problémánk megértéséhez. A hatalmat – mondja Max Weber – mindazok az esélyek teszik ki, melyek abból származnak, hogy valaki az akaratát az érintettek vonakodása ellenére is keresztül tudja vinni, függetlenül attól, hogy min alapszik ez az esély. A hatalom tehát más, sokkal kevésbé jogszerű és sokkal foghatatlanabb, mint weberi rokonfogalma, a „legitim uralom”, mert ezt az utóbbit többek között az jellemzi, hogy csak meghatározott körben és meghatározott szabályok keretében érvényesíthető. Nos, októberig Magyarországon a hatalom totális jellegű volt, hiszen birtokosai semmilyen jogszabály által nem korlátozottan és bárkivel szemben a legteljesebben ki tudták kényszeríteni akaratukat, mert a Weber által idézett hatalomgyakorlási esé-

lyüket a gazdasági, politikai és katonai eszközök teljessége biztosította.

Ez a totális hatalom mégis úgyszólván egyetlen éjszakán összeomlott és pontosan ebben láthatjuk a transzcendencia közbejöttét, a numinózum felvillanását. Mert miért is omlott össze ez a roppant hatalom? Azért, mert a kényszerítő eszközök totalitása is csak addig biztosítja a hatalmat, amíg a hatalomnak alávetett emberek a hatalom kényszereit respektálják, mert félnek, hogy vonakodásuk büntetést von maga után, és mert ez a büntetés az élet, a legbecesebb földi érték kioltásából is állhat és – tudjuk az akkori idők történelméből – nem egyszer állt is.

Ez a félelem a hatalom kényszereszközeinek bevetésétől biztosít minden hatalmat és kiváltképpen a sztálini típusú társadalmi rendszer hatalmát. De ha egyszer az ember – vagy mint Októberben az emberek nagy sokasága egyszerre – képes kimutatni és a hatalom birtokosait képes meggyőzni, hogy a hatalom kényszereit nem veszi tudomásul, mert egy még ennél a roppant hatalomnál is erősebb értékrendszernek veti magát alá, azaz végső fokon: mert egész életét is kockára teszi, akkor már nem kényszeríthető a hatalom szolgálatára, legföljebb a halálra. „Aki képes meghalni, azt nem lehet kényszeríteni” mondja Seneca és Radbruch, századunk egyik jeles német jogbölcse, őt idézve hozzászól a hatalmon lévők címére: „A te hatalmad semmi egyéb, mint az én félelmem. Minden hatalom a

neki alávetettek készséges vagy vonakodó elismerésén nyugszik.”

Októberben egy nép hajlandó volt lemondani legbecesebb földi kincséről, életéről is, mert a hatalomtól való függetlenséget, a szabadabb és emberibb életmódot olyan döntő értéknek tartotta, hogy érte az életet is kockára tette. Ezzel beigazolta, hogy életét végső soron a földi egzisztencián túlmutató, azaz transzcendens eszmények vezérik. Mi ez, ha nem az ember istenkérésének megnyilvánulása? A következmény pedig, egy győzhetetlennek hitt hatalom megingása, sőt időleges összeomlása. Ez mintegy Isten válasza az ember áldozatvállalására, beavatkozása egyének és társadalom életébe, s egy olyan fordulat a történelem folyamatában, mely messzeható és hosszabb távon mindenképpen kedvező változásokat hozott. Az embernek Istenhez való folyamodása egzisztenciális kérdésekben, kiállása a létén túlmutató és túlvezető eszmények és értékek mellett, majd pedig az emberi sors útjának ezt követő gyökeres megváltozása, mely mintegy Isten válasza az ember istenkérésére – mindez, tudjuk, nem is ritka jelenség egyének életében, de népek életében is előfordul. Történelmi fordulópontot jelentenek az ilyen változások.

De hogyan egyeztethető össze a transzcendens azzal, hogy a forradalmat leverték, számtalan halott, bebörtönzött és kivégzett volt és hogy az idegen elnyomás oly hosszú időn keresztül folytatódott? Három észrevétel kínálkozik itt:

1. Az idegen elnyomás ugyan folytatódott, a szabadság mezői mégis kiterjedtek, megnyílt az utazás lehetősége. Az októberi forradalom nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a keleti tömb fellazult, a hivatalos magyar állami akciók is hoz-

folytatása a 10. oldalon

Balla Bálint

Transzcendencia és evilági ...

folytatás a 9. oldalról

zárjártak a berlini fal lebomlásához és az NDK megszűnéséhez.

2. Október után közvetlenül szabadság lett az osztályrésze, ha nem is az egész népnek, e 200 ezer embernek. Mint valami kicsiny haza, mint előlegezett szabadság az egész országnak, olyan volt az emigráció. A disszidensek legtöbbször nem csak egyénileg boldogult, hanem képviselte hazánkat Nyugaton, hidakat tartott fenn Kelet és Nyugat között. És ez nemcsak a vasfüggöny korszakában volt szükséges. Ma is kell az otthon történetek vigyázása. Oda-kint például általában jobban megbecsülik a határon túli magyarokat, mint az anyaországban.

Mindkét pont azt jelzi, hogy a transzcendensnek más az értékrendje és más az időmértéke is. Mert ki hitte volna '56-ban, hogy a rendszer megbukik, csak nem akkor, amikor mi akarjuk – azonyomban – és hogy Nyugaton '56-osokból létrejön egy társadalom, amely az otthoni változások felgyorsításán munkálkodik. A forradalom, mint konkrét esemény ugyan akkor elbukott, de nem szellemisége és céljai. És – évtizedek után és észrevétlenül – mert sokszor így hatnak a transzcendens erők és diadalmaskodnak.

3. Marad azonban a harmadik gondolat, a fájó, a jóvátehetetlen ügy: a megtorlások, a börtönbüntetések, a fiatalokat is sújtó kivégzések. Erre nincsen megnyugtató evilági válasz, de a transzcendens távlatához ez is hozzátartozik. El kell fogadnunk, hogy tudásunk, belátásunk véges. Azonban hinnünk szabad azt, hogy – amiként nagy világi hatalmak összeomlását tapasztaljuk –, a transzcendens igazságszolgáltatás nem ér véget ezen a földön.

Hadd mondjak el most egy szintén '56-os, saját magamra vonatkozó példát. Transzcendens erők működését személyesen is meg lehet tapasztalni. Hogyan éltem meg és hogyan éltem túl '56-ot? Most nem beszélek arról, hogy egy kenyérért való sorbanállásom során hogyan

kerültem el azt, hogy ne legyek egy orosz páncélos sortűz áldozata, mint a körülöttem fekvők és hogyan vettem először tudatosan észre, amikor a családi kenyeres tálra a cipőt rátettem: add meg a mi kenyérünket ma.

Először megválasztottak vállaltam munkástanács elnökének. Így lettem azután az új felettes szerv, a kereskedelmi dolgozók Nagybudapesti Munkástanácsának tagja, majd annak titkára. Szervezetünk nevében az elnök és én írtuk alá, és nekem kellett azt a Nagybudapesti Egyesült Munkástanácsok központi irodájában az ügyeletes tisztségviselőknél átadnom. Másnap lefoglalták a Kádárhoz tanácskozási meghívott összes munkástanács felső vezetőit, megszüntették a munkástanácsokat és természetesen lefoglalták az irodáikat.

Felkészültem a végre. Egy megszüntetett szervezet központi irodájának egyik friss okirataról volt szó. Nem lett ebből semmi bajom végül is, de hosszú hónapokig tartott, amíg ezt elhittem. Megmentésemet ma túlvilági, transzcendens erők működésének tulajdonítom, de akkor csodának tartottam. Csodának tűnhet valami, ami több, általunk nem ismert erő együttműködése. Mi lehetett az én esetemben?

1. Az ügyeletes tisztségviselő még időben megtudja, megsejtette a politika teljes fordulatváltását és eltüntette a mi hivatalosan még nem „iktatott” iratunkat.

2. Vállalatomnál mindenkit hidegen hagyott, hogy rendszeresen eltávoztam valahová.

3. Különösen kellett, hogy vonatkozzék ez a főnökömre, aki ismét az állam helyi képviselője lett és aki egy munkatáborot megjárt jólelkű és bölcs ember volt.

Gondolom, e személyes példa másokat is arra ösztönöz, hogy elgondolkozzanak azon: az én életemben is vannak megmagyarázhatatlan szabadulások, melyekre sokszor azt mondjuk: csoda, vagy csodával határos, de tulajdonképpen transzcendens erők működéséről van szó. Nálam mindenesetre ez a csodának tűnő eset vallásos hitem erősödéséhez vezetett. El-

A szerző előadás közben

kezdték másként gondolkodni életem értelmén.

1956-ot követően néhány éven belül megnyílt a nyugati utazásokhoz és tudományokhoz vezető út. Íme, ez is a vereség diadala volt. Így lett bevett tudomány a szociológia is és én át szerettem volna képezni magam szociológussá. Maga az átképzés ekkor még nem volt lehetséges, viszont kaptam egy – nem a szokásos 15 napra – hanem akkoriában átmenetileg adott, két teljes évre szóló nyugati útlevelet. Ez sem lett volna '56 nélkül. Úgy véltem, hogy ez elég idő, ahhoz, hogy egy képesítést szerezzek magamnak és ezzel otthon is bebizonyítsam, hogy szociológus lettem. Gözerővel tanultam a Münsteri Egyetemen és ugyanott állást is kaptam. Sajnos, tanulmányaimat nem tudtam két év alatt befejezni és munkaviszonyom is később járt le, mint az útlevelem. Naivan az illetékes kelet-berlini magyar követséghez fordultam útlevelem hosszabbítása érdekében, de postafordultával jött az elutasítás. A magam vállalta feladat teljesítésének feladását megszegynitő kudarcnak tartottam volna, így inkább közel két év késéssel „disszidáltam”. A sors megakadályozott abban, hogy magyar szociológussá váljak. De semmi egyéb nem voltam, csak hontalan diák, nem is éppen fiatal.

De transzcendens távlatból más az ügy jelentősége. Odahaza félkészben, mint osztályidegen, némi nyugati tanulmányokkal nem lehetett

volna belőlem szociológus. Így azonban egyetemi tanár lettem Németországban. De ehhez a „sors” – nevezzük így – még két döntő segítséget küldött. Szinte egyszerre ismertem meg későbbi feleségemet és azt a menekült egyetemista csoportot, akik segítségével talpra tudtam állni. – Íme ’56 és a kikerült ’56-osok még egy nagy előnye! Mert ez nem csak ’56-os, hanem mélyen hívő közösség is volt, mert őket mindnyájukat ’56 vallásos dimenziója ragadta meg. Így bekerültem egy német családba és ugyanakkor egy nyugati magyar közösségbe, melyet magam is segítettem fejleszteni (ez lett az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem).

Hosszú időn keresztül örültem annak, hogy szociológussá válhattam és csak lassan uralkodott el rajtam valami rejtett nyugtalanság, hogy az én tudományom ugyancsak messze esik a vallásosságtól, a transzcendenciát érintő kérdésektől. Még tovább tartott, amíg megtaláltam azt a nyelvezetet és azt a fajta szemléletmódot, amivel problémáimat a szakma által is érthető módon tudom kifejezni. Soká tartott, amíg rájöttem arra, hogy az évek óta kedvelt témakörömnek, a szűkösségnek, vallási olvasata is lehet.

Mert mi a szűkösség? Legáltalánosabb értelemben hiány, a hézag egyrészt vágyaink és szükségleteink, másrészt a rendelkezésre álló javak között. Van mintegy nyolc féle szűkösség: antropológiai, anyagi, társulási, területi, (két-féle) idő, immateriális és egzisztenciális szűkösség. Mindig szűkében vagyunk valaminek, minden cselekvésünk valamilyen szűkösség ellen irányul. Az ember így mindig a „szűkösség lénye” és ez eleget mond az ember mivoltáról, ahogyan azt a vallások látják, t.i. mint esendő, gyarló és bűnös lényt. Annyit azért szögezzünk le, hogy az ember bűnös és halandó voltát egybevehetjük az „egzisztenciális szűkösség” problémájával, a túlvilág kérdésével.

Ha mindnyájunkat terhelnek szűkösségek, úgy rá vagyunk szorulva mások segítségére. De ilyen segítségben csak úgy bízhatunk, ha magunk

is, ahol csak tehetjük, segítünk másoknak. A kölcsönösség az egyik legfontosabb emberi, embertársi viszonyulásmód. Igen ám, de kitől kapjuk meg és megkapjuk-e egyáltalán, amire szükségünk van? Ezért a kölcsönösség első aktusa sokszor az egyoldalú, viszonzást nem váró adás és segítségnyújtás. Ennek alapja a szeretet. Kölcsönösségnek, adásnak, segítségnyújtásnak, szeretetnek nem szabadna hiányozni a szociológiából sem. Ezek lényeges javainkat illetően nem a piac és nem is valamilyen osztársadalmi ellátás dolga. A kölcsönösséget rajtunk kívüli, felettünk álló transzcendens erők irányítják. Bízunk, hinnünk kell benne.

Megnyugtató, hogy már a kölcsönösségnek, mint a szűkösség elleni alapvető emberi társadalmi és így szociológiai gyakorlatnak is milyen sarkalatos szerepe van az ember gyarlóságára alapozó vallási gondolkozásban, az adásról és a segítségnyújtásról nem is szólva. Ennek a nagyon is materialista társadalomtudománynak és transzcendenciában gyökerező felhívásnak az egybehangolhatósága még egy igen fontos tekintetben érvényesül. Ez a szűkösségnek az a fajtája, amit komparatív vagy viszonylagos szűkösségnek nevezek. Lehet, hogy valamiből eleget van, de mégis keveseljük, mert másokra tekintve azt látjuk, hogy nekik többjük van. Ez nagy bajok forrása lehet. A szakirodalom foglalkozik a jelenséggel, de nem találja elég fontosnak ahhoz, hogy alapvető fogalommal jelölje. Pedig ott lappang az irigységben, féltékenységben is. A komparatív, viszonylagos szűkösségről azonban a végén – mint minden fontos emberi tulajdonságról – olvashatunk az Újszövetségben, például a szőlősgazda történetében. Ebben, ha jól meggondoljuk, az igazság két szintje van: a világi igazság mértéke szerint megkaptuk, amire szerződünk, ami tehát jár nekünk. A viszonylagos szűkösség – nevezzük így – a másokkal való összehasonlítás alapján azonban bennünket sújtó igazságtalanságot fedez fel. Erre ad választ az Úr a transzcendencia távlatára utalva: Avagy nem

szabad-e nekem a magaméval azt tennem, amit akarok? Azaz: ne irigyeljük a másét, lehet az igazságosságnak más mértéke is, mint a sajátunk, legyen az akár a világ szerint igazságtalanság.

A transzcendenciának néhány lehetséges vetületét igyekeztünk megismerni. Végezetül hadd fogalmazzak meg néhány jó tanácsot, amint az a mondottakból következik, következhet: az előbbieken inkább a szűkösségen van a hangsúly, az utóbbiakban pedig a transzcendencián.

Igyekezzünk erősségeinket úgy fejleszteni és úgy alkalmazni, hogy mindig tudatában legyünk gyengeségünknek és gyarlóságainknak.

Ne hasonlítsunk és méricskéljünk mindig. Mások valóságos vagy vélt előnyhelyzetét ne irigyeljük, ne akarjunk mi is olyanok lenni, mint ők. Nekünk saját feladataink vannak és ahhoz saját erőink vannak, összpontosítsunk ezekre.

Nézzünk ne csak felfele, hanem lefele és hátrafele is. Hátha van ott tennivalónk.

Legyen fontosabb, hogy adjunk, akár viszonzatlanul is, mint sem hogy a kölcsönösség legyen egyetlen mércénk. A viszonzás maradjon a transzcendencia dolga. Ide kívánczik Szent Ferenc imájából: „Ne add Uram, hogy engem szeressenek, hanem, hogy én szeressek.”

Legyünk türelmesek, mert létezhetnek más időmérési rendszerek is. Ha valami általunk várt semmiképpen sem akar bekövetkezni, lássuk be, hogy a miénken kívül más akaratok és tervek is léteznek.

Sose várjunk csodát! De ha rendkívüli, váratlan és megmagyarázhatatlan események tanúi vagyunk, használjuk akár a csoda kifejezést is, ha ezzel a transzcendens erőkre is tudunk gondolni.

(Elhangzott a Debreceni Unitárius Egyházközség rendezvényén 2006. november 8-án.)

Balla Bálint

Egy tanúkő, mely végleg elveszett?

(Wass Albert bizonyágtétele mai aggodalommal)

1571-ben történt „egy balzsamos illatú áprilisi napon” – írja Wass Albert. Pósa Ambrus, Torda város főbírája átvette a pergamentet Báthori István fejedelemtől, amelyen aláírásával megerősítette a bevett vallások egyenjogúságának törvényét. 1599 késő novemberében Rudolf császár vallon zsoldosai két ló közé kötve megölték Pósa Ambrust. Ez volt a büntetése annak, aki Róma és Bécs ellen támadt. A gyilkosai nem tudták, hogy Pósa Ambrus abban az évben, amikor Báthori törvényerőre emelte a vallásszabadságot, megbízott egy kőművest, „*hogy tanúkövet faragjon az eseményről, s helyezze háza kapuja fölé. Emlékeztetőül szolgáljon a tisztességnek, amivel a Pósa családot az Isten megajándékozta, hogy tanúi lehettek egy ilyen fontos eseménynek, s emlékeztesse gyermekeit, unokáit és minden ivadékát a felelősségre...*”

A tömör gránitba ezt vésték: „*A teremtés, a jövő fölötti döntés és az ember lelkiismerete fölötti uralom joga egyedül az Istené.*” Pósa két unokája ott küzdött Bocskai István seregében, később Bethlen Gábor mellett részt vettek a harmincéves háborúban, „*más országokban harcolva a vallásszabadságért.*” 1690-ben Leopold császár meghódította és feldúlta Erdélyt. Torda fele is porig égett a Pósa-házzal együtt. 1695-ben Pósa dédunokája újjáépítette a házat és a tanúkő visszakerült a helyére. A Rákóczi szabadságharcának bukása is megtorlást hozott. A Habsburg-ügynökök felbújtották a környékbeli románságot, hogy jutalomért gyilkoljanak, fosztogassanak. A Pósa-birtok a román egyházé lett, a Pósa-ház meg a paplakjuk.

1730-ban a román püspök Inocentiu Micu Klein felfigyelt a furcsa felíratra. Megparancsolta, hogy vegyék le és pusztítsák el, mert magyarul írták. A történet szerint a levételkor felhőszakadás volt és a munkát el kellett halasztani másnapra. De az éjszaka leple alatt a tanúkő eltűnt. A püspök elrendelte vizsgálat nem hozott eredményt. A babonás román parasztok egy szellemet láttak, aki vállára vette a nehéz követ és elvitte.

Aztán mondává szövődtek az események... 1876-ban (egy újabb sikertelen forradalom után) a tordai gimnázium tanulóit tanáruk tanulmányi kirándulásra vitte. A „régiszlők” dűlőben egy beomlott pincét talált az egyik diák. A korhadt hordók és rozsdás szerzők mellett egy kőlapra bukkantak, ezzel a felíratral. „*A teremtés, a jövő fölötti döntés és az ember lelkiismerete fölötti uralom joga egyedül az Istené.*” Pósa Ambrus követ levitték a gimnáziumba, s később elhelyezték a város kis múzeumának bejárata fölött. Az első világháború után Erdély a Román Királyság tartományává vált. Az ezt követő zűrzavaros időkben nem figyelt fel senki erre a kőre. Wass Albert elmondja, hogy a kolozsvári református gimnázium tanulójaként ő is látta, amikor tanul-

mányi kiránduláson voltak szakkörükkel. Állását a román tanfelügyelőtől féltő tanára pár szóban elmagyarázta, „*mit jelent a felirat, és ezzel vége is volt.*” „*Aztán a második világháború után (...) a nacionalista-kommunista kormány úgy döntött, hogy a magyar kultúra és a magyar múlt sérti a román nacionalizmust. Torda kicsiny múzeuma ugyanarra a sorsra jutott, mint minden más magyar múzeum, könyvtár és levéltár. Mindent teherautóra raktak, elvittek és a folyóba ömlesztettek. Az épületről kimondták, hogy nem biztonságos, és lerombolták. Hogy mi történt a vallásszabadság régi tanúkövével, senki nem tudja.*” Wass Albert írói képzelete újra előhívja az éjszakai kísértetet. Éjfélkor kelt ki a temetőből, vállára kapta a nehéz örökséget és eltűnt vele az éjszakában. A román hivatalnokok babonás öregek bolond beszédének tartják az egészet, „*mert miért érdekelne egy kísértetet valami ostoba felirat. A lelkiismeret szabadsága, úgy tűnik, örökre odavan.*” – fejezi be írását, az erdélyi világörökséget féltő Wass Albert.

Történelmi tények (ezek talán nem is fontosak ez esetben) váltakozása megragadó fantáziaképekkel elgondolkozathatnak napjainkban is, amikor közlekedés rendjén a dolgok sem társadalmi, sem szociális, sem politikai, sőt vallási-lelkiismereti téren sem.

Wass Albert kezdő soraiban elmondja, hogy annak hallatán született meg ez az eszméletű írása, hogy 1983-ban Ceausescuék megtiltották „*írógép birtoklását vagy használatát olyan állampolgárok számára, akik veszélyt jelentenek a közrend vagy állambiztonság ellen.*” Én magam is értem azokat a szörnyű időket, álmodni sem lehetett nekünk írógépéről, még ha lehetőségünk lett volna is beszerezni. „*Az állampolgári és emberi jogok eme sárba tiprása – írja Wass Albert – pont azon a földön, ahol a lelkiismeret szabadságát először emelték törvényerőre a világon, különösen időszerűvé teszi a... történetet.*” Az Erdélyi Református Egyház egykori legfiatalabb főgondnoka történetnek nevezi írását. Sok mindennek hiteles tanúja volt otthon és idegenben egyaránt, szavai, üzenete eligazodást, bátorítást adhatnak mai világunkban is.

Naponta, ha nem percenként forognak veszélyben olyan dolgaink, amelyek fölötti uralom joga egyedül az Istené. A tanúkő, de inkább felíratának hányattatása, bujdosása vezet el az „írógép”-ügyeken át a kirekesztettségig, szándékaink félremagyarázásáig, az ismeretlenségbe taszításig, a mellőzésig mind közösségi, mind pedig egyéni életünkben, minden téren.

Balácsi László

Bartók Béla

– 125 éve született

1881. márc. 25., Nagyszentmiklós – 1945. szept. 26., New York

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által kiadott Nemzeti Évfordulóink nevet viselő ismertető bevezetőjében dr. Bozóki András kulturális miniszter így fogalmaz: „Természetesen 2006-ban is jóval több esemény évfordulója lesz, (...) ezért az akadémiai kutatóintézetek vezetőiből, illetve vezető munkatársaiból álló szerkesztőbizottság szigorú válogatásra kényszerült. Az itt megemlítettek közül kiemelkedik két évforduló. Az egyik hazánk történetének egyik leg meghatározóbb eseményéhez, a másik pedig hazánk zeneművészetének egyik legkiemelkedőbb személyiségéhez fűződik: az 1956-os forradalom és szabadságharc 50. és Bartók Béla születésének 125. jubileumáról emlékezünk meg 2006-ban határainkon kívül és belül.”

A miniszter fontosnak tart idézni egy mondatot Bartók Bélától, alátámasztandó azt a gondolatát, hogy mindenkinek ez volt a hitvallása, nemcsak a Bartóké, hanem mindenkié, akiket a kiadvány megemlít és akik tettek e haza felemelkedéséért, boldogulásáért, hogy fényre derüljön – tehetjük hozzá. Bartók nagyságát mutatja már az is, hogy ez a mondata akkor hangzott el, amikor mások ifjúságuknak abban az időszakában egészen mással voltak, vannak, lehetnek elfoglalva. 22 éves korában írta ezeket: „Kell, hogy minden ember, midőn férfiúvá fejlődött, megállapítsa, minő ideális cél érdekében akar küzdeni, hogy e szerint alakítsa egész munkálkodásának, minden cselekedetének mineműségét. Én részemről egész életemben minden téren mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és magyar haza javát. Azt hiszem, eddig is tanújelét adtam e szándékomnak, kevésbé jelentős és fontosabb cselekedeteimmel, amelyek csekély erőmből kitellettek...”

Ez az emlékezés nem akar életrajz lenni. Minden adat megtalálható lexikonokban, eddig megjelent könyvekben, folyóiratok, magazinok, szakkiadványok – remélhetőleg – tele lesznek méltatásokkal, vagy újabb könyvek is jelenhetnek meg a legnagyobb magyar zeneszerzőnk egyikéről, akiről „a példamutató nagy ikerpár”- ahogy Illyés Gyula nevezi őket halhatatlan versében – másik tagja, Kodály Zoltán azt írja: „...világszerte a legtöbbet játszott szerzők egyike. Noha világszerte sokan vannak, akik a régihez, megszokotthoz ragaszkodva nem szívesen hallják az új hangot. És valahányszor előadják egy művét, egy percre Magyarországra is gondolnak, ha nem többet, annyit: mégsem lehet utolsó ország, ahol ilyesmi megterem.” Nem szándékszik ez az írás zeneművészetének elemzője sem lenni, ez a szakértők feladata, és valószínű, hogy e jubileumi évben újra és újra megteszik, hogy igazzá legyen a pályatárs álma: „Bartók diadalmas, végleges hazatérésének feltétele a zeneileg művelt ország... Ha majd egykor eljut művésze azokhoz is, akiktől ered, a dolgozó néphez, s az megérti, akkor lesz magyar zenekultúra...” Ez az év talán arra is jó lesz, hogy ebben a kérdésben elemzések szülessenek, hol tartunk a nagy örökséggel való sáfárkodásban. Kodály kettejük munkálkodása kapcsán elmondja: „A nép zenéjében való elmélyedés megmutatta, hogy él még itt egy régi, eredeti, értékes, csak fejlődésében megrekedt zenekultúra, amit ki lehet emelni a ráakodott törmelékből, s amire lehet magasabb művészetet építeni.”

Nemzeti nagyjaink évfordulós ünnepségei vagy nemzeti történelmünk évfordulói kapcsán el kell mondanunk, hogy sokszor érthetetlenül agyonütjük ezeket az ünnepeket. Ezekre nem egy példa volt a rendszerváltoztatás óta. Vajon Bartókkal is megessük ez, és továbbra is

fennmarad alkotótársa fájdalma? „Időszerű felvetni a kérdést, hogyan sáfárkodik hagyatékával szűkebb hazája, Magyarország. Felhasználja-e saját kultúrája emelésére, táplálására, merit-e belőle annyit, amennyit meríthetne?” Máris el kell panaszoljunk azt, hogy a jubileumi Bartók Bizottság tagjai közé nem hívták meg a Magyarországi Unitárius Egyházat. Azt az egyházat, amelynek haláláig tagja volt, amelyhez saját elhatározásából csatlakozott, elhagyva a számára érthetetlen és hitelveit, szertartásait sok kritikával illetett katolikus egyházat. Azt az egyházat, amelynek második legnagyobb hazai gyülekezete, a budapesti Hőgyes Endre utcai egyházközség fél évtizede az ő nevét viseli, templomában őrizve egy csodálatos fából faragott emlékművet. Azt az egyházat, amely 35 évi távollét után hazahozta hamvait idegenből és világraszóló eseményként, egyszerű unitárius szertartásával az anyaföldbe temette el. Természetesen nem szegi kedvünket ez az újbóli kirekesztés, hiszen egyházközségeink már megrendezték az évfordulós ünnepeket

folytatása a 14. oldalon

Balácsi László

Bartók Béla – 125 éve született

folytatás a 13. oldalról

és méltó módon emlékeznek meg egyik legnagyobb unitáriusukról. Nem akarjuk azt feltételezni, hogy esetleg homok kerül az emlékező gépezetbe azért az egyszerű élet-felfogásáért, amihez ragaszkodott és meg is fogalmazott: „A magyarság számára talán a legszomorúbb, hogy az egyetlen magyar alapítású egyház, az Erdélyben, a 16. században született unitárius – amely humanizmusával, a vallásszabadság 1568-ban kimondott törvényesítésével és haladó szellemével kiemelkedő lehetne – állandó szállka volt a többi keresztény felekezet szemében. Ez gyakran ma is tapasztalható. Kis létszámuk miatt igen sokan nem ismerik őket, és az időnként nyilvánosságra kerülő híradásokat idegenkedve vagy értetlenül fogadják.”

Világlátása még unitárius közegeben is érdekes volt. Többek között ifjúkori szerelméhez írott leveleiben olvashatunk sajtószerű életszemléletéről.

László Ferenc erdélyi zene-tudós, aki Bartók leveleiből 99-et rendezett sajtó alá, jegyzi meg, hogy Geyer Stefihez, a Hubay-tanítványhoz, hegedűművésznőhöz „a világon egyedülálló hangvételű, bölcselkedő szerelmes levelét írta.”

Ebből és még másokból is meg tudhatjuk, hogy Bartók eljut akár az istennélküli vallásossághoz is. Szigorú elemző tehetségével görccs alá veszi nemcsak a vallások kialakulását, fejlődését, hanem a maga filozófalgató útját is: „...a vallástan nem egyéb tiszta filozófiánál. Filozófiának kb. azt a törekvést nevezzük, amellyel bizonyos kérdéseket, me-lyekre csupán érzéki tapasztalatokra támaszkodva nem felelhetünk, megoldani igyekeznek, és pedig csakis okoskodás útján.” A lélek halhatatlanságáról és az örökkévalóságról sem a hagyományos unitárius módon - a hagyományos keresztény tanításokról nem is beszélve - vélekedik. De azért ajánlja szerelmének, hogy „gondolkozzék a Végtelenről, borzongjon meg tőle, s hajtson fejet előtte”.

A szentháromságot ügyetlen mesének nevezi, félelmetes jártasága van a vallások történetében, a vallások filozófiájában. Óv attól, hogy a „dogmáknak igájába hajtsuk fejünket.” Egyik ilyen témájú szerelmes levele végén írja Geyer Stefi-nek: „Levele olvasása után zongorához ültem - az a szomorú sejtelmem van, hogy az életben nem lesz más vigasztalóm, csak a zene.” Alighanem a művészi világnak ezzel szerencséjén volt. Egyházunk tagjaként, ahol nem kötötték a dogmák, az előírt hitelvek, szabadon szárnyalhatott a lelki-vallásos élete magaslataiban is. Amikor a szentháromságról értekeznek, következtésként igazi unitárius módon fogalmaz: „A keresztény mitológia szentháromsága... a gondolkodást is rabláncra veri kimondván: Ezt nem értheted meg, nyomorult ember! Ne is gondolkozz felette, mert ilyenkor még a gondolkodás is halálos bűn. - Mondhatom, gyönyörű haladás! S ebből magyarázható az a hosszú-hosszú középkori lelki sötétség, amelyből alig tudtunk nagy nehezen kievickélni. De ez a misztikus zagyvalék nem is Jézusnak alkotása, aki tulajdonképpen csakis etikus volt, s mint ilyen egyikét a legnagyobb műveknek alkotta.” De kritikusan ehhez is hozzáteszi: „...habár tanításában akad elég, amin megütözhethetünk.”

Kodály azt írja róla. „Az embe-
rektől fél, nem könnyen melegszik fel.
Vágyódik a szeretet, napfény és jobb
sors után.” Költői leírások szerint:
„Olyan vékony, mint a halszállka /
olyan fehér, mint egy lilium, / de ha
leül a zongorához, / Sárkánnyá vál-
tozik át.” „Vézna, kis óriás. Tested
meredő / Szállkaként szúr a térbe fel
/ És körül sajgó gyulladást okoz. /
Mint kivont pengét hordod magadat.”
Kosztolányi szép megfogalmazása
szerint: „...ez az ember, ki előttem ül,
testi mivoltában is arányos, felhüro-
zott, zengő és alkotásaira kell gondol-
nom.” Hogy mennyire tudott egy-
szerű és közvetlen is lenni, álljon itt
Fodor András megörökítésében
annak a Péntek nevű embernek az
elmondása, akitől bútorrendelt
Körösfőn. „Népszerű, eccerű ember
vót. Nem vót nagyobb úgy 164-65 cm-
nél... szelíd, mosolygó kis ember vót,

mindig jókedvű... Vót neki egy kis
felvevő dalosgépe - én csak így tu-
dom a nevit - s amit beledanoltunk,
a géppel mind visszadalolta nekünk.”

Paul Sacher, svájci zenész,
Bartók halála után így emlékezik:
„Lénye fényt és világosságot árasztott.
Szemeiben fenséges tűz világított.
Kutató tekintetének sugarában
semmi sem állta meg a helyét, ami
nem igaz és nem tiszta...” (Fodor
András közléséből)

A 22 éves korában megfogalma-
zott életcéltől, mint forrástól, az
Értől eljut az Óceánig. Befejezésül
újra idézzük őt: „Az én igazi vezér-
eszmém..., amelynek mióta csak
mint zeneszerző magamra találtam,
tökéletesen tudatában vagyok: a
népek testvérré válásának eszméje, a
testvérré válás minden háborúság
és minden viszály ellenére. Ezt az
eszmét igyekszem - amennyire
erőmtől telik - szolgálni zenémben,
ezért nem vonom ki magam sem-
miféle hatás alól, eredjen az szlovák,
román, arab vagy bármiféle más for-
rásból. Csak tiszta, friss és egészsé-
ges legyen az a forrás!”

Bartók (részlet)

Van-e remény még emberi fajunkban? -
ha ez a gond s némán küzd már az ész,
te szólalj,

szigorú, szilaj, „agresszív” nagy zenész,
hogy - mégis! - okunk van
remélni s élni!

S jogunk van

- hisz halandók s életadók vagyunk -
mindazzal szembenézni,
mit elkerülni úgysem tudhatunk.

Mert növeli, ki elfödi a bajt.

Lehetett, de már nem lehet,
hogy befogott füllel és eltakart
szemmel tartsanak, ha pusztít a för-
geteg

s majd szidjanak: nem segítettetek!

Te megbecsülsz azzal, hogy fölfeded,
mi neked fölfedetett,

a jót, a rosszat, az erényt, a bűnt -
te bennünket növesztel, azzal,
hogy mint egyenlőkkel beszélsz velünk.

Illyés Gyula

Unitarizmus és nemzet-tudat Bartók zenéjében

(folytatás előző lapszámunkból)

Hit a kultúra – és különösen a kisebbségi kultúra – védelemben

A második „unitárius” alapelve-men egy angol-szász gyülekezet jobban csodálkozna, mint egy magyar, mert közvetlen vonatkozása van a nacionalizmus elveivel. Bartók egész életén keresztül a kisebbségi kultúrákat akarta védeni, a korai Kossuth szimfóniája megkomponálás időszakjától kezdve, egészen a későbbi darabjaiig, melyekben bolgár, román, szlovák, arab és török zene szerepelt. Aki ismeri az unitarizmus történetét, azonnal észre fogja venni, hogy az egyes unitárius egyházak megalapítását sokszor egyfajta nacionalizmus kísérte, abban az értelemben, hogy az egyházalapítók egy kisebbségi kultúrát akartak megvédeni valami nagyobb, hatásosabb kultúrától. Három példát sorolok kronológiai sorrendben: a Walesi, a Khasi és a cseh unitarizmust, illetve nem kell beszélnem az erdélyi unitarizmus szerepéről a magyar nyelv fenn-tartásában Romániában.

Az egyik legfontosabb egyházalapító Walesben Iolo Morganwg volt. Ez a „bárdi” neve Edward Williamsnak, kőműves és költő Llancarfan-ból, dél Walesben. Morganwg alapította a dél Wales Unitárius Társaságot 1802-ben. De unitárius körökön kívül is ünneplik Morganwg nevét, mert újratemetette a bárdi hagyományt walesi nyelvű Walesben, és mert megalapította a gorsedd bárdi rendet, ami most is szerepel az eisteddfod kulturális mozgalomban. A Wales unitarizmusnak erős kapcsolata van az eisteddfod mozgalommal, és sokan úgy tekintik az egyházat, mint az egyik legfontosabb bástyát, a szomszédban lévő óriás, az angol nyelvvel szemben. Egészen a múlt század elején büntetendő volt a walesi nyelvet beszélni az iskolában. Néhányan a mi walesi nyelvű

lelkészeink közül vezető szerepeket töltenek be a cymdeithas yr Iaith (Nyelv Közössége)-ben, és az Eisteddfod mozgalomban.

Kissé ironikus módon, a walesi misszionáriusok által Északkelet Indiába vitt szigorú kálvinizmus uralkodása alól akarta a Khasi Unitárius Hajom Kissor Singh megszabadítani a népet. Ugyanakkor nem akarta visszaengedni a Hindu ezernyi kis istent a Khasi földre, amelyben erős kapcsolatot látott a Hindi nyelvvel. Ezért egy egy Istenben hívő vallást hozott létre a khasi nyelvet használva, ami ugyanakkor visszatérte az ősi Khasi vallás (elképzel) egyszerűségéhez. Csak később, az 1880-as években, kezdte el az „unitárius” megnevezést használni.

Hasonló módon, Norbert Capek, a Cseh Unitarizmus alapítója, abból a kezdőpontból indult el, hogy vissza akart térni egy igazi cseh egyházhoz. Kéz a kézben az új cseh-szlovák nemzet megalapításával járt Capek és az unitárius egyház megalapítása. A fiatal egyház erejének egyik forrása az volt, hogy az újjászülető cseh és szlovák nemzet megtalálta az unitarizmusban mind a huszita, mind a morvai reformációknak az újjáéledését.

Nyilván beszélnem kell még olyan személyiségekről, mint Balázs Ferenc, aki bejárta a kerek világot, de visszatért a kicsiny faluba, mert ott van az igazság. Az köti össze Balázst a három unitárius egyházalapítóval, hogy mindannyian azt hitték, nem ellentmondás egy kultúrát úgy védeni, hogy közben más kultúrák létjogosultságát is elfogadják. Ahhoz, hogy minden nép szabad legyen, minden más népnek is szabadnak kell lennie. Tehát Iolo Morganwgnak nem volt ellentmondás az angol romantikai mozgalom költőjével, Wordsworth-thel, Coleridge-dzsel tárgyalni. Hajom Kissor Singh számára nem volt ellentmondó ihletet találni az amerikai

unitárius lelkésznél, Charles Appleton Dall-nál, és hogy Capek fontos szerepet játszott az IARF-ben.

Tehát Bartók nacionalizmusát – ha úgy tetszik, nemzettudatát – nagyon körültekintően kell vizsgálni. Azok, akik – hibásan – egyszerű magyar nacionalistának tekintik Bartókot, és sajnos, sokan vannak ilyenek, sokszor idéznek egy szöveget a Cantata Profana-ból: „*csak tiszta forrásból*”. Az a veszély, hogy ez félreérthető úgy, hogy itt a magyar népnek valami misztikusan „tiszta” eredetéről lenne szó. Erre például idézem Demeter András István szavait, aki a következőket írta a Temesvár Új Szó-ban 2002-ben: „*Azáltal hogy valaki bezárkózik és csak a „tiszta forrásból” származó magyar darabokat erőlteti, nem abba a világba való, amelyet mi építeni próbálunk.*” Nyilván Demeter maga visszautasítja ezt a fajta bunkó magyar sovinizmust, de teljesen félreérti Bartók szavait. Bartók egyik leveléből idézek, amit a román zene-tudós, Octavian Beunak írt 1931-ben: „*Az én zeneszerzői munkásságom, épp mert e háromféle (magyar, román és szlovák) forrásból fakad, voltaképpen annak az integritás-gondolatnak megtestesüléseként fogható fel, melyet ma Magyarországon annyira hangoztatnak... Az én igazi vezéreszmém azonban, amelynek, amióta csak mint zeneszerző-magamra találtam, tökéletesen tudatában vagyok: a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válás minden háborúság és minden viszály ellenére. Ezt az eszmét igyekszem – amennyire erőmtől telik – szolgálni zenémben; ezért nem vonom ki magam semmiféle hatás alól, eredjen az szlovák, román, arab, vagy bármiféle más forrásból. Csak tiszta, friss, és egészséges legyen az a forrás.*”

Bartók zenéje távol áll a „tiszta magyar” zenétől. Az előadásom után, Bartók második vonósnyegyesét fogják hallani, amelynek a második tétele arabféle skálákat és ritmusokat árul el: Bartók már

folytatása a 16. oldalon

Alan Williams

Unitarizmus és nemzettudat...

folytatás a 15. oldalról

nem csak Európa-szerte, hanem Észak-Afrikában járt a népzene vadászva.

Hit az ember és ember közötti összeegyeztetésben

A zene szimbolikus tartalma körül viták folynak az esztéták között. De vegyük tudomásul, hogy Bartók számára, a levelei bizonyítéka alapján, a zene tele volt jelképekkel, amelyek kezdetben inkább személyesek voltak. 1909-ben így írt a feleségének, Ziegler Mártának:

„Nem tudok másképpen művészeti termékeket elképzelni, mint alkotója határtalan lelkesedésének, elkeseredésének, bánatának, dühének bosszújának, torzító gúnyának szarkazmusának megnyilatkozását.”

Ez az „expresszionista” esztétikája, szerintem, fokozatosan egy objektívebb, tárgyilagosabb állásponthoz tért, amelyben a zene nem csak a személyes érzéket, és belső feszültségeket testesítette meg, hanem egy nagyobb, szélesebb világnézetét is. Így kell értenünk Bartók levelét 1931-ből, és sok minden mást, amit írt és mondott az első világháború után: tehát, miután unitárius lett.

Ezután Bartók zenéje sokszor valami szintézist próbált teremteni két ellentmondó zenei szempontból. Szerintem nem véletlenül. A magyar származású, most Izraelben élő zenetudós Frigyesi Judit szerint: *„Bartók két igényt követel a zenéjében, amik először ellentmondóknak látszanak. Ha egy mű a népi lelket fejezi ki, hogyan tudná ugyanakkor a művész személyes érzelmeit is kifejezni. De Bartók egy ilyen szintézist képzelt el, és ahhoz ragaszkodott az élete végéig.”*

A kiindulópontunkhoz visszatérve jegyezzük meg, hogy nem csak most, hanem akkor is, Bartók életében Magyarország egy mélyen megosztott társadalom volt. A három társadalmi csoport, amit az első idézetemben érintettem – azaz a polgári, a paraszt és a kozmopoli-

ta értelmiség ellentétben álltak. Talán most is. A népi/urbánus ellentét csak nőtt Trianon után, mivel egy csapással az ún. békeszerződés levágott a magyar területről minden olyan várost, ami a kulturális pályán versenyezhetett Budapesttel. Magyarország majdnem városállammá vált, és szerintem a magyar vidék még mindig szenved emiatt az ellentét miatt.

Míndeközben Bartók próbálta összeegyeztetni azt a nagyon régi, történelem előtti zenét, amit a falvakban talált, azzal a legradikálisabb, kozmopolita zenével, ami akkor „modernnek”, „nemzetközi”-nek számított. Bartók annyira akarta, hogy a magyar társadalom két pólusa találkozzon, hogy saját zsebéből fizette ki az útiköltségeket néhány erdélyi népdalénekesnek, hogy utazhassanak a fővárosba. Fia magyarázza: *„Természetszeretetének megfelelően szerette az egyszerű embereket. Emberszeretete megnyilvánult abban is, hogy szívesen foglalkozott a természethez közelebb álló emberekkel, így az egyszerű paraszttal, akiket főleg népdalgyűjtő útjain szeretett meg, és minden alkalmat megragadott a velük való foglalkozásra. Még az első világháború előtt nagyrészt saját költségén több Hunyad megyei román parasztot hozatott fel Budapestre népdalok bemutatása céljából, és nagy örömmel vitte el ezeket a falujukból először kimozdult embereket a nagyváros nevezetességeihez.”*

De más módon is teremtett Bartók szembenállást a zenéjében, hogy aztán kiegyeztesse ezeket. Hallgassuk meg az V. vonós négyesének második tételét. Itt az általában teljesen megkevert összhangzati anyagot úgy desztillálja, hogy alig marad egy csepp disszonáns, de ez a csepp keserűség elég, hogy emlékeztessen minket a világra, tele feszültségekkel és ellentmondásokkal. Az első hegedűt kivéve, nagyon diatonikusnak (tehát konszonánsnak) tűnnek az akkordok. Az első hegedűs dallama is gyerekes, nagyon konszonáns, de egy másik tonalításban: tehát az első és a többi hangszer között létezik egy tiszta szembenállás. Együtt teremtenek

olyan disszonánsokat, amelyek a szívbe markolnak.

Innentől a zenei anyag egyre jobban fejlődik, több energiával telítődik. Végül is ezután visszatér az első dallam, de úgy tűnik itt már Bartóknak sikerült ezt a szembeállást feloldani. Az akkordok még ott vannak, de már tartalmazznak valamit abból, ami eredetileg az első hegedűs gyermeki dallamában volt. Szerintem nincs ennél szebb tétel az egész európai zenében.

Előadásom végén szeretnék pár szót szólni az én darabomról, a Soninho do Brasil-ról. Címe portugál nyelven van, és az jelenti: Kis braziliai álom. 2001-ben feleségemmel Rio de Janeiro-ban jártunk nászutunkon. Egyik ott élő zeneszerző barátom megismertette velünk a braziliai tánczene egyik fajtáját, a choro-t, amely dallamot beleírtam a darabba.

Brazília természetes szépsége és az azt jelképező uirapurú madár dallama elbűvölt minket. Ugyanakkor barátom közel lakik a „favellákhoz”, azokhoz a városnegyedekhez, ahol a legszegényebb emberek kicsi kunyhókban laknak, ahol nincs víz. A természet szépsége javított benyomásainkon, de a tánczene vidámsága nem tudja feledtetni a szörnyű körülményeket. Vagyis Braziliában ugyanaz a társadalmi megosztottság létezik, ami Bartók idejében létezett Magyarországon. Tavaly, amikor egy angol vonósnégycstől felkérést kaptam egy zenemű megírására, s elkezdtem gondolkodni rajta, megtörtént az a szegyenletes esemény, hogy a londoni rendőrség lelőtt egy fiatal ártatlan brazilait, mert azt hitték, terrorista. Zeneművemet mindezek hatására úgy írtam meg, hogy a vidám anyag küszködik valami sötétebbel, az emberi erőszakkal. A végén még énekel a madár és ekkor fölébredünk az álomból.

(Elhangzott Pestszentlőrincen a II. Magyarországi Unitárius Találkozón, október 7-én és Debrecenben, október 8-án.)

Orbók Lóránd (1884–1924)

E lapszámunkban a Spanyolországba elszármazott, világhírű unitárius színdarabíróra, Orbók Lórándra emlékezünk.

Orbók Lóránd családja kökösi származású. Nagyapja, Ferenc unitárius lelkész volt. Apja, Mór 1853-ban már Kövenden született, majd Galgócon, Pozsonyban és Kolozsváron a tanítóképző tanáraként működött.

Orbók Lóránd 1887. szeptember 17-én, Pozsonyban látott napvilágot

Középiskolai tanulmányait Kolozsváron az Unitárius Kollégiumban végezte. Jogot a kolozsvári Tudományegyetemen hallgatott, de tanult a párizsi Sorbon Egyetemen is. Szünidejét Pesten, Svájcban és Párizsban töltötte. 1907-ben doktorált és ettől az évtől a budapesti Jurányi utcai felsőbb leányiskolában tanított. Két év múlva, 1909-ben beutazta Görög- és Törökországot, valamint Kisáziát.

Pesten tagja volt a Nyugat írói csoportosulásnak. Kiemelkedő tevékenységeként íróársai – Kosztolányi Dezső, Rédey Tivadar, Jeschik Ámos – közreműködésével megalapította az első magyar művészi báb-színházat. A színház 1912-ben mutatkozott be Vitéz László néven.

Az I. világháború kitörése Párizsban találta. Először megmenekült az internálástól, de később Dél-Franciaországba vitték, ahol elsősorban az időjárás tette próbára egészségét. Sok utánjárással menyasszonyának sikerül kijárnia, hogy hatósági felügyelet alatt egy fél évig egy Morlaix nevű kis fürdőhelyen húzza meg magát. Kuncz Aladár (1885-1931), aki szintén átélte a francia internálás nehézségeit, Fekete kolostor című regényében emléket állított Orbók Lórándnak is.

Írásából tudjuk, hogy menyasszonya, Detrée Jeanne hosszas utánjárással svájci útlevelet szerzett számára, azonban a svájci határon letartóztatták, s néhány hetet kénytelen volt katonai börtönben eltölteni.

A fogságból szintén menyasszonya segítségével szökött meg. Spanyolországba ment és Barcelonában telepedett le. Házasságot kötött, s Lorenzo Azértis néven kezdte meg azt az irodalmi munkásságot, amellyel kora legnagyobb színdarabírói közé küzdött föl magát. A spanyol és katalán színpadok után meghódította a német, a svéd és a lengyel színházakat. Sikereire Amerika tette föl a koronát.

Az Unitárius Élet (Világhírű magyar unitárius, 1964. 2. sz.) szerint első színdarabja egy Kolozsváron írt és ugyanitt 1907. november 20-án színre került, egy

felvonásos népies játék, amely a *Bolond Istók* címet viseli.

Az Erdélyi Lapok (1909) közlése szerint 1909-ben írta meg *Jantschi* című elbeszélését. Ugyanez a folyóirat emlékezik meg (1909. 425. old) *Isogi útja* című japán tárgyú meséjéről is.

1914-ből ismert *Tündér* című darabja, amelyet azon év október 10-én a Vigszínház mutatott be. A Magyar Színművészeti Lexikon (410. old) szerint e darabot spanyol nyelven újraköltötte.

1917-ben írta meg a *Mester öccse* és a *Pillangó* című munkákat.

1923-ból való a *Casa Nova* című darab, amelyet ugyanazon évben mutattak be az Epire Theatreban.

Orbók főműve a *Bagdad felé* című darab, amelyet négy nagy európai színház tűzött műsorára.

A színháztörténet jelentős munkái sorában említi a *Stephenson*, a *Sejntgáli lovag* és a *Gogoly* című darabokat.

Szintén az Unitárius Életből ismert, hogy a budapesti Színháztudományi Intézet lépéseket tett Orbók nálunk ismeretlen munkái összegyűjtésére, magyar nyelvre való lefordítására és azok ismertetésére.

Orbók Lórándot a francia internáltság és spanyolországi vándorlásai alatt szerzett betegsége ellenálló erejét fölemésztették s alig 40 éves korában – sikereinek csúcán – 1924. június 20-án fejezte be életét.

Halálakor a spanyol színházak gyászünnepségeket rendeznek. A színházigazgatók gyászbeszéde után eljátszották egy-egy nagysikerű darabját. Révész Andor a *Literatura* című lapban (1928) azt írta, hogy Orbók spanyolországi darabjai Pestnek szólnak, „ahol őt soha nem vették elég komolyan”.

Kelemen Miklós

Imitatio Christi

„...Tanuljátok meg tőlem, hogy szelíd vagyok, és alázatos szívű” (Mt 11,29)

Dávid Ferencről szeretném közölni néhány gondolatomat, mint Jézus igazi követőjéről, vagy ahogy maga mondta magáról: mint alázatos szolgálójáról. Mint arról a reformátorról, aki nem csak szavaiban, hanem cselekedeteiben, sőt szavaiban és cselekedeteinek szellemében, lelkületében, vagyis szelidségben szeretetre, türelemre, megbocsátásra, megbékülésre való hajlandóságában is követni tudta Jézust.

Többen is lehetnek hozzá hasonlóak. Melancthonról tudjuk, hogy a reformáció szellemi egységének megőrzéséért hajlandó volt bibliaértelmezési kompromisszumokra. Magyarul: a Biblia betűje egyértelmű, de csak ihletés alatt tudjuk megérteni. A megértés ihletését pedig egyénenként csak részben kapjuk meg. A teljesség csak a megegyezésben adatik meg, és ezt kell keresni.

Melancthon magatartása sikert aratott, de Jézust követő lelkületével le kellett győznie azt a súlyos vádat, hogy nem áll ki az igazság mellett, hanem feláldozza a megegyezésért. Hasonló vád Dávid Ferencet is éri. Ellenfelei mind a mai napig azzal vádolják, hogy állhatatlanul változtatta a tanítását, ingatagul ellentmondott saját korábbi tanításának, könnyelműen tért át egyik reformátori irányzatról a másikra.

Mi az állhatatlanság vádját elutasítjuk, mert ő hűséggel és alázattal ragaszkodott Jézushoz. Ellentmondunk az ingatagság vádjának, mert ő következetesen kereste a legtisztább igazságot. És ellentmondunk a könnyelműség vádjának is, mert csak Isten a tudója, hogy Dávid Ferenc milyen vívódások árán tért Luthertől Kálvinhoz és Kálvintól Szervéthez illetve Socinushoz. De tudjuk, hogy Erdélyben 400 lelkész értett egyet ebben Dávid Ferencel, több ezren a történelem folyamán, keresve az igazságot az általa megkezdett úton.

Ezen az úton szeretnék gondolataimmal én is pár lépést tenni a

nekem adatott erő szerint. Dávid Ferenc jézusi lelkületét arról az oldalról szeretném megközelíteni, melyen ő is a megegyezés és nem a megalkuvás készségével vitázott ellenfeleivel. Tanulmányaimból tudom, hogy a második kérdésre, a megalkuvás elutasítására mindenki felfigyelt a Dávid Ferenc hitvitáiról fennmaradt feljegyzésekből. A Melancthon-i megegyezés hajlandóságát szerintem ez nem zárja ki úgy, ahogy Dávid Ferencet kizárták maguk közül azok, akik nem voltak hajlandók vele a megegyezésre.

László Gyula rajza Dávid Ferencről

Nehéz volna most a bizonyítás okaért felkutatnom egy forrásmunkát, amire hivatkozhatnék. Kirtartó próbálkozásom ellenére sem sikerült könyvtáramat a határon átmentenem, amikor Kocsordra költöztem Székelyszentmihályról. Amúgy sem szándékom tudományos igényeket támasztani. Nekem, és bárkinek, aki veszi a fáradságot, hogy elolvassa írásomat, nem szorul dokumentálásra az, amiben Dávid Ferenc világelső volt, és aminek történelmi jelentőségű eredménye: a vallásszabadság világelső erdélyi törvénye.

Bocsánatot kérek Tóth-Máté Miklós történelmi regényírótól, aki debreceni hőse szájába azt az ítéletet adja Dávid Ferenc higgadt ma-

gatartásáról, hogy könnyű volt neki háta mögött a fejedelemmel. Hőse véleményének igen ellentmond, hogy Dávid Ferenc Debrecenbe is elment volna vitázni a halálos fenyegetések ellenére, – ahova nem ért el a fejedelem védő keze, – pedig tudta, hogyan járt Szervét, amikor Genfbe ment. És Dávid Ferenc akkor is bátran járta az igazság útját, amikor a fejedelem már nem állt mögötte. Nyolc éven át nézett farkasszemet az üldözéssel az unitárius fejedelem halála után.

Dávid Ferencet országgyűlés elé állították tiltott újítás vádjával, amiből hívei sem tudták kimenteni. Ez az újítás a történelem egyetlen magyar eredetű hitvallása volt. A svájci francia Kálvin követői reformátoruk tanítását magyar vallásnak mondják. Kár lenne ezt tőlük elvitatni. Még az is kár lenne, ha velük szemben állítanánk, hogy a mi tanításunk igazán magyar, mert Dávid Ferenc is forrásokra támaszkodott, és azok sem voltak magyarok. De Dávid Ferencet nem a forrásai, hanem a saját tanítása miatt állították országgyűlés elé. Ott legelső tanítóját, Luthert se tudta idézni, aki a Worms-i országgyűlés előtt bátran mellére tette kezét: „Itt állok, másként nem tehetek!” Luther akkor fiatal volt és erős, háta mögött meg ott állt a választófejedelem. Még kisebbségben voltak, de már sokan voltak. Erős kisebbséget képeztek, akikkel a német országgyűlés nem akarta meggyűjteni a baját. Dávid Ferenc azonban az 1579-es gyulafehérvári országgyűlés előtt már öreg volt és súlyosan beteg. Csak a tanítása volt fiatal és életerős, melynek senki se tudta útját állni. „Tulajdon vérével” írta fel börtöne falára azon a hideg novemberi éjszakán.

Marad egy kérdésem, amelyre a nyájas olvasó előtt próbálom megkeresni a választ: jól, vagy rosszul tette Dávid Ferenc, hogy akkor, amikor követője lett a fejedelem, aki olasz orvosa, Blandrata György sugalmazására csak unitáriusokat akart állami hivatalokba kinevezni, őt ettől és minden vallási kényszerítéstől, erőszaktól eltanácsolta? Jól, vagy rosszul tette Dávid Ferenc,

hogy csak önkéntes követőket fogadott el? A kérdésre kérdéssel tudok válaszolni: igazság marad-e az igazság, ha nem a maga erejére támaszkodik, hanem erőszakhoz folyamodik a győzelemért? Kijelentő mondatban csak annyit, hogy erőszakkal se feltartóztatni, se érvényre juttatni nem lehet semmilyen igazságot.

Ókori mondás, hogy „fegyverek közt hallgatnak a múzsák”. A múzsák a szépség szellemei. Elpusztíthatatlanok, de hallgatnak, amikor a fegyvereké a szó. Az igazság is szellem és elpusztíthatatlan. Dávid Ferenc vérrel írott testaméntuma szerint feltartóztathatatlan is. Az igazság szelleme mindenütt ott van. Ott is, ahol az erőszaké a

szó, de ott hallgat. Mi azért ragaszkodjunk hozzá akkor is. Tegyük ezt címerünk szerint ártatlanul és okosan (Mt 10,16) és Jézus tanácsa szerint szelíden és alázattal, ahogy Dávid Ferenctől tanultuk.

Nyitrai Levente

Kilométerkövek a Maros mentén

- Bogáti Fazekas Miklós emlékének -

Bolyongtam egyszer a Maros hosszában,
Az országúton Déva-vára mellett,
Mert megérinté lelkemet a múltból
Egy régi emlék - és kutatnom kellett.

Kilométerkövek az úton végig,
Megvillantak az izzó napsugárban;
A júliusi fojtó csend megülte,
Még a cellát is, odafönt a várban.

Pedig úgy kellett volna a kérdésemre
A felelet, hogy melyik alá tették,
Vagy merre lett el a mérföldkő innen,
Amely jelezte, hogy hová temették.

Ó, jó Bogáti Fazekas Miklósunk
Te írtad egyszer, hogy kiszálltál Nála
S menekülés közben meglátogattad
A sírban fekvőt, mint hű tanítványa.

Te írtad, hogy egy mérföldkő jelezte
Csupán a helyét beroskadt sírjának,
Hogy ne ismerje föl senki a helyet,
Hol hívei egy könnyet elsírnának.

Te írtad, hogy itt van a Maros-parton,
A Déva-vári római-út mellett;
Ó, jó Bogáti Fazekas Miklósunk
Mért is írtad oly hiven a helyet,

A szenvedés-gyötörte drága Holtat
Börtönőrei, hogy hová temették...
Mért is írtad le, hű védelmezője -
A korcs unokák, hogyha elfeledték?

Mégis köszönjük, hogy ennyit megírtál,
Tiszta szívünkől, te drága Zsoltáros,
Mert íme, hogyha mérföldkövet látunk,
Szemünk előtt csak dicső lelke szálldos.

S emlékjelként, mi késő követői,
A Maros partján hogyha erre járunk,
Bár nem tudjuk, hogy melyik alatt nyugszik,
Minden kilométerkövet megáldunk.

Nyitrai Deák Berta

Reformálódj!

Európa földjén sötétség honolt.
Meddőn sirt a szellem s trónt ült a vakság.
Új formák után kiáltott minden fény,
Mít véka alá rejtett önhitt emberi makacsság.

Ó, te balga kor! Azt hitted
Erősebb a véka, mint a gyertya fénye?-
Azt hitted, örök a gát, mit duzzadó erőknék
Útjába vert kevesek ósdi, beteg önkénye?

Azt hitted, hogy tüzes isteni hajnalok útját
Elvekkal, láncokkal végképp elállhatod?-
Hogy fakadjon rügy, hogy nőjön a szellem,
Koholt terveiddel, azt hitted, meggátolhatod?

Nem, ó, balga kor! Tévedtél végzetesen!
A megújulás istenszabta törvény.
Nem megállás, nem véka, nem lánc, nem meddő elv,
Nem gát, hanem csobogó, szakadó szent élettörvény.

Hajnal, mely felfakad, legyen ezeréves bár az éj,
Vulkán, mely kitör, tömje bár kráterét erőszak,
Parancs vagy barbár hatalmi kéj.

...Valahol duzzadt gátak felett megjelenik egyszer az Úr
S prófétákat harsonáz össze magának,
Kik Isten áldott eszközeiként
Erős hitvallukat nekivetik-feszítik a gátanak.

S recsegni, ropogni kezd a gát -
Sodoma tüze mar belé a múltba.
Vártemplomok kapuin tételes nagy álmok
Feszülnek s új hajnalt énekelnek merészen, zúgva:

Reformálódj! Isten parancsa örök törvényként
Küldetett egykor Wittenbergbe, Wormsba;
Reformálódj! - Ne gát, lendítő erő légy
Örök javító szándék jó és balsorsban.

Reformálódj! Benned is szakadjon naponta meg
A jóság, az igazság s a szeretet élő vize
S tételes jézusi vágyak szent proklamációját
Szegezd ki életed templomkapujára!

Gellérd Imre

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

November elsején, halottak napja alkalmából délután 5 órai kezdettel istentiszteletet tartottunk templomunkban, mely alkalommal a szőszéki szolgálat után gyertyagyújtásra került sor. Léta Sándor lelkész emlékezett gyülekezetünk halottairól, akik a 2006. év folyamán távoztak e földi létből. Értük gyújtottunk egy-egy méceszt.

Megemlékeztünk a 34 éves korában elhunyt tordai lelkészre, Kiss Lászlóra, illetve az 57 éves korában elhunyt recsenyédi lelkészre, Kiss Ákosra. Két nyugdíjas lelkészünk emlékezetére is meggyújtottunk egy-egy szál gyertyát: Báró József volt székelykeresztúri esperes és Simén Domokos volt csíkszeredai lelkész emlékére.

A sokadik szál gyertyát nagyszülei emlékére gyújtotta meg a szolgáló lelkész, s ezután felkérte a jelenlévő híveket, hogy jöjjenek ki az úrasztalához, és szeretteik emlékére gyűjtsanak meg egy-egy gyertyát. Gyülekezetünkől sajnos csak 14-en voltunk jelen ezen a halottak napi istentiszteleten, ez a kis létszám valahogy azt sugallja, hogy az emberek inkább a „carpe diem” szerint élnek, mintsem a „memento mori” szerint. Az emberek a halál eljövetelét gyakran az étellel szembeni vereségnek tapasztalják meg.

November 5-én istentiszteletünk keretében megemlékeztünk az 1956-os szabadságharc november 4-i levezetéséről és az azt követő megtorlások áldozatairól. Istentiszteletünket gyertyagyújtással kezdtük. Pálffy László egyházi főgondnokunk és egyházközségünk jegyzője gyújtott meg egy méceszt Gimes Miklós unitárius újságíró emlékére. Megható volt, ahogy Pálffy László elmesélte visszaemlékezéseit az 1956-os szabadságharcról, amit akkor egyetemistaként élt meg.

November 15-én, kedden déli 12 órakor megkoszorúztuk a XI. kerületi Dávid Ferenc utca és a Villányi út sarkán levő épületen elhelyezett Dávid Ferenc emléktáblát. Az áhítatot Léta Sándor lelkész tartotta. A Magyarországi Unitárius Egyház nevében Elekes Botond főgondnok mondott megemlékező beszédet,

majd elhelyezte egyházunk koszorúját. A XI. kerületi önkormányzat részéről dr. Bács Márton képviselő és Tóthné Vécsei Éva tanácsnok asszony, valamint Vida Zsolt vallásügyi tanácsadó voltak jelen. Dr. Bács Márton képviselő beszéde után elhelyezték az önkormányzat koszorúját. Vida Zsolt vallásügyi tanácsadó dr. Csapody Miklós hiányában és a képviselő úr nevében egy Miatyánk elmondását kérte a magyarországi unitárius püspök egészségére és felgyógyulására. Egyházközségünk koszorúját Sepsi Kovács Éva gondnokasszonyunk helyezte el az emléktábla alatt.

November 18-án, szombaton a Perczelné Kozma Flóra Unitárius Nőszövetség nagy sikerű rendezvényt szervezett. Virágkiállításra és adventi koszorú készítésére került sor 32 felnőtt és 8 gyerek részvételével. Deák Péter botanikus tanár dísznövényeinkről tartott előadást, majd személyes kérdésekre válaszolt. Köszönet illesse dr. Kiss Balázsné lelkes hozzáállását.

November 25-én, szombaton szeretetvendégséget tartottunk, mely alkalommal Balázs László Gábor előadóművész Ady Endre verseket szavalt, majd Leiter Ervin zongoraművész Liszt Ferenc zongoradarabokat adott elő. A zenés irodalmi estet közös szeretetvendégséggel zártuk a gyülekezeti termünkben. Csíki Zelma, Vassné Jobb Ildikó és Csíki Sándor finom kolozsvári káposztát és fánkot szolgált fel.

November 26-án, vasárnap istentiszteletünk keretében Dégi József 87 éves és Dégi Ilona, sz. Erdélyi Ilona 83 éves testvéreink 60 éve tartó házasságukat erősítettük meg. Léta Sándor lelkész imádsága és alkalmi beszéde után testvéreink, az örök ifjú pár ismét megfogta egymás jobb kezét, mint 60 évvel ezelőtt a tordai unitárius templomban, és elmondta a gyémantlakodalom megerősítő szövegét, amely után a lelkész Isten áldását kérte életükre.

Léta Sándor

A nőszövetség rendezvénye

Dégi József és Ilona

Debreceni Unitárius Egyházközség

November 8-án Balla Bálint volt a debreceni unitáriusok vendége. Az unitáriusok számára elsősorban az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem egyik „alapító atyjaként” ismert nagy név most személyes tapasztalatain keresztül 1956 sorsformáló, transzcendens természetű erejéről beszélt. Mindez összekapcsolódott saját munkásságának konklúzióival is: a szükösség elméletéről is beszélt. Az a tudós, aki a szociológia nyelvébe és figyelmébe emelte az emberi természet eddig a tudományos vizsgálódásból kicsúszó aspektusait, aki hittel megáldott emberként a transzcendens dimenziót is beveszi tudományos látókörébe, most számunkra érthető és élményszerű módon beszélt élete és munkássága terméseiből.

„Mi hallgatunk és lesz, aki csak éppen/néz téged, mert örül, hogy lát ma itt/fehérek közt egy európaít”.

(József Attila)

Novemberben két nagy öregjétől búcsúzott el a debreceni egyházközség.

November 5-én kísértük utolsó útjára Kelemen László atyánkfiát, aki hosszú magányos évek után költözött Isten békességébe.

E temetés napján Pécssett 88 éves korában adta visza lelkét teremtőjének Derzsi Kálmán, akinek földi maradványait 23-án helyeztük első felesége sírhelyébe a debreceni temetőben. Derzsi Kálmán gyermekkorát a mai parókia épületében töltötte, de valódi gyermekszobája maga a történelem volt. Az Ő családjáról mintázta Jókai az Egy az Isten Manasséját, Édesapja a debreceni egyházközség mindenese volt. És ki mondhatna el magáról olyanokat, mint hogy Édesapja levelezőtársa Dsida, Tamási s az erdélyi Helikon megannyi

nagy alakja? Kálmán bácsi, egyszerre járt a pallagi Agrár Főiskolára Wass Alberttel. S nemzeti neveltetéséről mi sem árulkodik jobban, mit nővérei neve: Piroska, Fehérke, Zöldike. Volt egy olyan időszak, amikor Pécssett és Debrecenben is szolgáltam, és ő minden istentiszteleten ott volt. Udvarias, Elek apóra emlékeztető kedélyes személye mindenki szívébe beleszólt. Ő közösségünk nagy alakja volt, és az is marad az örökkévalóság távlatában. Isten áldja emlékét!

Advent első vasárnapján szép számú gyülekezetet vonzott az ünnepre készülődés, nagy öröm volt látni a fiatalok adventi koszorú-kötő kreativitását. A gyülekezet tekintete felderül, hiszen nincs már beláthatatlan távolságban épületeink külsejének megszépülése.

Miklósi-Vári Katalin

Dunántúli Unitárius Egyházközség

Egyházközségünk életében a legnagyobb fordulatot a pécsi istentiszteleti hely megváltozása jelentette. Tekintettel arra, hogy a református testvéregyházközség tovább nem tudja imatermét rendelkezésünkre bocsátani, új helyszín után kellett néznünk. Kilenc városközponti helyszínt jártunk végig, amiből végül két lehetőség jöhetett számításba. A ciszterci rend Nagy

Lajos gimnáziuma zenetermét bocsátotta rendelkezésünkre, valamint az Iparosház ajánlott – nem kifizetetlen áron – elfogadható helyszínt. Bár örvendtünk a ciszterci rend felajánlásának, pillanatnyilag az utóbbi mellett döntöttünk. A konferenciaterem bérleti díját alkalmanként hétezer forintban állapították meg.

Jelen pillanatban a polgári ingatlan állagmegóvási munkálatai jelentenek sürgősen elvégzendő feladatot. Egyrészt vannak tovább nem halogatható teendők, másrészt a polgármesteri hivatal kötelez rá.

Szertartásaink az utóbbi beszámoló óta:

Keresztelés: Várhegyi Zsófia (Pécs)

Esketés: Orbók Szilárd és Major Krisztina (Pécs), Csiki Attila Zoltán és Kiss Katalin (Pécs)

Temetés: Pálffy Miklós (40 éves, szertarás helye: Tapolca), dr. Kuch Ottóné sz. Bedő Lenke Klára (81 éves, szertartás helye: Zalaegerszeg)

Máté Ernő

Unitárius hírek Füzesgyarmatról, Gyuláról és környékéről

Az utolsó híradásunkat azzal végeztük be, hogy ismét hallatni fogjuk hangunkat a Kossuth Rádió hullámhosszán keresztül. Miután október 20-án részt vettünk bélme gyeri énekeseinkkel Békéscsabán a Sportpalotában, mintegy 2500 résztvevő előtt mutatva be tudásunkat az Idősek Világnapján és sikeresen abszolváltuk a jubileumi '56-os évfordulót is több rendezvényvel, minden igyekezetünkkel az október 29-i istentiszteletre készültünk. A bélme gyeri, darvasi, unitárius és nem unitárius hívek majdnem megtöltötték a templomot. Hogy mennyire jó ügyet szolgáltunk, azt mutatja az is, hogy a mai napig (mint az előző adások után is hónapokig!) jönnek a levelek Cd-t, szöveget, hangkazettát kérve, elmondva véleményüket a „szolgálatunkról”. Nem sok unitárius van az érdeklődők közt, inkább katolikusok, reformátusok, vallás nélküliek, itthonról és külföldről. Természetesen igyekszünk az igényeket megfelelően kielégíteni.

Október 29-én délután 6 órakor feleségem társaságában, egyházunk főpásztora megbízásából részt vettem a debreceni Nagytemplomban az Országos Reformációs Istentiszteleten. A közös imádkozásban, úrvacsoraosztásban és áldásosztásban tevőleg is jelen voltam.

A halottak napi megemlékezések után a „hétköznapi” munka azzal kezdődött, hogy Békés Megye Közgyűlésének elnöke, Domokos László meghívott egyeztetésre a közös ügyekben való együttműködés érdekében. Néhány nappal később kaptam meg az értesítést, hogy a megyei vezetés számít munkámra a Nemzeti és Etnikai, Kisebbségügyi, Vallásügyi, Ifjúsági Bizottságban. Újabb lehetőség, hogy egyházunkat egész régiómban képviselhessem.

November 12-én, vasárnap alkalomhoz illő versekkel, énekekkel emlékeztünk Dávid Ferenc halálának 437. évfordulójára.

November 17-én utolsó útjára kísértük és eltemettük Darvason Kovács Istvánné Jójárt Rozália Mária 59 évet élt, tragikus hirtelenséggel elhunyt testvérünket. Nem tartozott egyházunk tagjai közé, de legkisebb fia tanítványom volt és a család kérésére végeztük a búcsúztatást a falu javának részvétele mellett. Isten adjon vigasztalódást a család minden tagjának.

November 18-án füzesgyarmati énekeseinkkel szerepeltünk a Kistérségi Nyugdíjas Klubok találkozóján, amely három napig tartott városunkban a Polgármesteri Hivatal támogatásával.

November 24-én Budapesten részt vettem a lelkészek utolsó negyedévi értekezletén.

November 25-én Bélme gyeren több klub részvételével megkezdtük az adventi rendezvények sorozatát, amelyen füzesgyarmati-bélme gyeri egyesített kórusunk kiválóan szerepelt.

November 26. gyermekeink, unokáink kedves napja volt. A gyermek-istentiszteletet Kovács Gréta és Homoki Vivien hittanosok „celebrálták”. A szeretetvendégséget követő tombolázáson (az asztalok roskadoztak a fogyasztani valóktól és tombolatárgyaktól – köszönet érte az adakozóknak) sok ajándékot kaptak a gyermekek.

November 27-én Gyulaváriban eltemettük Kotroczó Dezsőné Suhajik Piroska, 92 évet élt testvérünket, újjáalakult szörványgyülekezetünknek hűséges tagját. Hajlott kora és betegsége ellenére mindig ott volt istentiszteleteinken. Hódmezővásárhelyen született, 1953-ban került Gyulaváriba, ahol 30 évig volt a település védőnője. Népes gyászoló gyülekezet búcsúzott tőle. Isten vigasztalja a veszteséget szenvedőket!

December 2-án, szombaton délután 5 órakor tartottuk Juhász Gyula irodalmi estünket. Mind nagyobb az általunk rendezett iro-

dalmi esteknek a sikere, még akkor is, ha a résztvevők száma nem túl nagy, de a helyi televízió által készített felvételét, az általuk végzett felmérés szerint, közel ötszázan nézik meg.

December 3-án gyűjtöttük meg az első gyertyát azon az adventi koszorún, amit a Barkóczy-Klinszky cég készít el számunkra minden esztendőben kedves ajándékként.

December 8-án, délután 4-kor részt vettünk az első Roma Mikulás advent-karácsony rendezvényen, ahol ökumenikus szertartást végeztünk, és az egyházközség ajándékként 5 kg szaloncukrot osztottam szét örömszerzőként a roma gyermekek között.

A november végéről december 9-re halasztott gyulai konferenciát a nemzeti gyásznapi miatt, Puskás Ferenc iránti tiszteletből, későbbi időpontra napoltuk. Az első között küldtünk el együttérzésünket kifejező üzenetünket, amire meglehetősen bizottság nevében, Schmitt Pál MOB elnöktől.

December 12-én két meghívásnak is eleget kellett tenni: délelőtt 10 órától a Magyar Bibliatársulat Alapítvány kuratóriumának elnökségi ülésére és délután 4 órakor a Magyar ENSZ Társaság tanácskozásán az „Emberi Jogok Nemzetközi Napja” alkalmából.

December 16-án klubkarácsonyt tartottunk füzesgyarmati híveinkkel.

December 17-én a már ismert előadóművész, a székelyderzsi születésű, Dévai Nagy Kamilla-tanítvány, Zoltáni Zsolt tartott templomunkban adventi hangversenyt gitáron kísért hagyományos és saját karácsonyi énekekkel, melyen helybeli verselők, énekesek is közreműködtek.

December 19-én Bélme gyeren klubkarácsonyt rendeztünk áhitattal egybekötve. A teadélután keretében karácsonyi műsort adtunk elő felnőttek és gyermekek szereplésével. Másnap ugyanitt Falusi Karácsony

volt, ahol az iskolások és óvodások mellett felnőtt énekeseinkkel tartalmas műsorral járultunk hozzá az est ünnepi élményének gyarapításához.

December 21-én a füzesgyarmati Borostyánkert Idősek Otthonában megtartottuk a már hagyományosá vált ökumenikus istentiszteletet

a helyi három felekezet papjának részvételével.

December 22. az egész város ünnepe. Az érdeklődők a Sportcsarnokban népi karácsonyi énekeket, betlehemes játékokat, verseket hallhattak, amit ajándékozás követte.

Minden tevékenységünket, adventi és karácsonyi rendezvényeinket, találkozásainkat áldja meg a szeretet Istene, és adjon minden igaz embernek szerete a világban „bort, búzát, békességet”, erőt, egészséget!

Balázi László

Tudósítás a kocsordi gyülekezetből

A szeptember nálunk is, mint mindenütt az országban, az iskolakezdésről, a jövő reménységéről, iskolás gyermekeinkről költött éneket. Névre szóló meghívóval tisztelt meg a helybeli Jókai Mór Általános Iskola, Nt. Szalay Zsolt újonnan beiktatott református lelkipástorral együtt vettem részt az évnyitó ünnepségen, „boldog új évet” kívánni az iskolának. Nt. Szalayné Gacsályi Dóra lelkész nő eközben egyedül állt helyt kedves mindkettejükért, közösen vállalt hivatalukban. Szeptember 9-én nagy ünnepség előzte meg az iskolakezdést, a felújított kultúrház avatása és átadása. Teljesen új arculatot nyert az egész épület, amely új előtérrel bővült, udvara pedig, a mesébe illő közpark mindenki szemképráztató pihenőhelye lett. A megújult téren zajlott az ünnepség, az újonnan érkezett református és a Mátészalkán lakó baptista kollegával közösen áldottuk meg a középületet. Magas állami és közéleti személyiségek, köztük Lezsák Sándor is beszélt, aki a Móricz Zsigmond nevére keresztelt kultúrotthonnak tevékeny népművelő életet kívánt azzal az itt is ismert népi mondással, hogy: „Aki ablak mögül nézi, hogy esik az eső, könnyen sápkörbe esik”. Személyesen is üdvözölt, mint minden más vendég, és azt is mondta, hogy szeretné, ha tiszteletbeli unitáriusnak tartanánk. Biztosítottam felőle.

A később tartott évnyitón nyugalmazás következtében kibúcsúzott Hegyeshalmi Csaba igazgató és legaktívabb munkatársa, Papp Jucika tanárnő. Sok évtizeden át szolgálták buzgalommal és eredményesen a népoktatást. Utóbbi nagynénje buzgó és templomjáró unitárius volt, testvére pedig a református egyházközség gondnoka. Fiatal korában szívesen énekelt az unitárius énekkarban, még boldogemlékű édesanyám kántori és karnagyi szolgálata alatt is.

Az iskola se marad ki középületeink megújításából. Decemberre tervezik az új ebédlőterem és két új tanterem átadását. Új igazgató is került a tanári kar élére: Katona Attila tanár, akinek édesanyja, Katona Józsefné szintén unitárius presbiter és nagylelkű adakozó. Áldásos tevékenységet, jó egészséget kívánunk kedves mindkettejüknek.

A szokásos gyülekezeti tevékenységen kívül rendkívüli jelentőséggel bír az október 7-i unitárius találkozón való részvételünk Pestszentlőrincen. Nyitrai és Gyulai Erzsébet tiszteletes asszony szervezésében ki-

csiny gyülekezetünk 22 tagja, valamint szörfványaink 4 tagja vállalta az utazás költségeit és fáradalmát, hogy találkozhasson hazánk unitáriusaival és meghallgassa lelkésze prédikációját. Istenben bízva reméljük, hogy nem tartják hiábavalónak a rendkívüli vállalkozást, és olyan élménnyel gazdagodtak, ami megérte a fáradságot.

Tarczali Sándorné pénztárnok asszony, aki velünk együtt tapasztalta meg, hogy Isten utazásunkban mennyire vigyáz reánk, zsoltáreklést kezdeményezett. Másfél órán át szólt a vonaton az unitárius és református zsoltár és a népdal, dicsérve a magasságok Urát, aki jóban, rosszban velünk volt és marad az utolsó napig. Tarczaliné pénztárnok presbiter atyánkfia egy saját költeménnyel ajándékozta meg a tanévnyitó ünnepség résztvevőit.

Említést teszünk még az október 1-én tartott menetrend szerinti presbiteri gyűlésről, mely elhatározta az új református lelkészi házaspár üdvözlését és kérte a lelkészi hivatalt ennek megtételére.

Nyitrai Levente

A 2006-ban felújított kocsordi unitárius templom

Adventi koncert a Budapesti Egyházközségnél

Már öt éve hagyomány egyházközségünkben, hogy december első szombatján, Advent megnyitásaként templomunkat a zene hangjai töltik meg.

December 2-án Nagy Norbert karnagy vezetésével a Koncert Muzsika Zenekar mintegy 30 zenészevel nyújtott felejthetetlen élményt a hallgatóságnak.

A koncertet követően a gyülekezeti teremben szeretetvendégség keretében finom töltött káposztát fogyaszthattunk.

Schmidt Gábor

Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség

A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség templomában két éve folyamatosan találkozókát rendezünk erdélyi településeken élő és onnan elszármazott testvéreinknek.

November 26-án a Brassóból elszármazott unitáriusokat hívtuk meg erre az alkalomra, amelyen Máthé Sándor brassói unitárius lelkész végezte a szószéki szolgálatot. Az istentisztelet után a helyi gyülekezet egyik ifjú tagja, Elekes Adrienn Reményik Sándor egyik versét szavalta, majd a brassói gyülekezet kántora, Márk Attila Brassóról szóló megzenésített verseket adott elő.

Ez alkalomból szeretetvendégségre is sor került, amelyen a gyülekezet lelkes tagjai az előző nap három órán át bográcsban készült székelykáposztát szolgálták fel.

Az együttlétet beszámolóval egybekötött vetítés tette még színesebbé, amely által megismerhettük a Brassói Unitárius Egyházközség közelmúltbeli eseményeit, jelenlegi életét és jövőbeni terveit.

Szász Adrienne

Megújult a pestszentlőrinci unitárius templom

Munka a megújult konyhában

Az utóbbi néhány évben kívül-belül megújult a pestszentlőrinci Havanna-lakótelepi, az idén 70 éves

unitárius templomunk. Tavaly nyáron volt festés és a nyílászárók cseréje gyülekezeti termünkben, valamint a tető is javításra szorult már. Az idén nyáron újítottuk fel teljesen a gyülekezeti termünkben nyíló konyhánkat (ide új konyhabútorok kerültek), volt ablakcsere, csempezés is, ugyanakkor új járólapokra is szükség volt már. E nagyszabású munkálatok költségeihez a Magyarországi Unitárius Egyház mellett, Pestszentlőrinc-Pestszentimre Önkormányzata is nagymértékben hozzájárult, amely a kerületünkben működő valamennyi egyházat tevékenyen segíti, támogatja. Mindezeket felül jelentős összeg gyűlt össze híveink adományaiból is. Külön köszönet illeti egyházközségünk családait is, akik igencsak kivették a részüket a munkákból, takarításból, rakodásból, pakolásból, mindig azt a munkát végezték, amelyre a felújítás során éppen szükség volt.

A mi kis szerény lelki hajlékunk – a XXIII. kerületi Havanna lakótelep házóriásai között –, szinte teljesen megújult ezen összefogásnak eredményeképpen, a 70. évforduló tiszteletére.

Halász István

Kettős 70. születésnap

A Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség 2006. június 4-én, Püskösöd vasárnapján istentisztelettel és a templom történetét bemutató nagyszabású kiállítással ünnepelte a templom fennállásának 70. születésnapját. A megemlékezések kapcsán többször esett szó megboldogult apósomról, Máthé Gézáról, aki annak idején a templomot tervezte.

A nagyszerű emléknapon támadt az az ötlet, hogy mi lenne, ha férjem, dr. Máthé Árpád 70. születésnapját itt tartanánk a templom gyülekezeti termében „szűk” rokon körben?

Szász Adrienne lelkész nő helyeslése és felajánlott segítsége révén sikerült az ötletet megvalósítani és 2006. november 11-én az újabb 70. születésnapot megtartani. A Mát(h)é család (az Erdélyben élő rokonok „h” nélkül írják a nevüket) hetven meghívottjából végül ötvenöten ünnepeltünk együtt. A lelkész nő meleghangú üdvözlő szavaiban utalt Máthé Géza a templom tervezésében szerzett érdemeire, majd az ökumené jegyében unitáriusok, evangélikusok és katolikusok együtt elimádkozott Miatyánk-ja és a közös éneklet után kezdetét vette az ünnepi ebéd Elekes Berta finomságaival.

Nagy sikere volt sógorom, Máthé Csaba összeállításában a felmenők megsárgult fotóiból és a 2006. októberi „őseink nyomában” szervezett, tizenkét

Mát(h)é unokatestvér erdélyi útjáról készült vetítésnek és CD-nek.

Giba Ferenc videofelvételt készített az összejövetelről és mindenben segített.

Hála és köszönet az egyházközségnek, hogy otthont adott nekünk, különösen Szász Adriennek, aki kezdettől fogva támogatott és minden munkából kivette a részét. De mindenek fölött a jó Istennek köszönjük, hogy megérhettük ezt a napot, és hogy – érzésem szerint – végig velünk volt!

Mindannyian kegyelmi ajándékként kaptuk és éltük meg ezt a napot.

Dr. Máthé Árpádné

A kibontakozás lehetséges útjairól

Fordulóponthoz érkezett a beregi unitárius szórvány.

Az 1990-es években a szabad- elvű protestáns kör tömörítette a kelet-magyarországi unitárius szel-

lemű és szimpatizáns atyafiakat és gondolkodókat, majd a Balázs Ferenc Beregi Népfőiskola keretében szélesedett a tábor.

Mára sokat változott a helyzet. A 2000. év fordulójára a beregi unitárius szórványból kifejlődött és megerősödött a vásárosnaményi roma unitárius gyülekezet. Megállapodni látszik, saját gondnoka és presbitériuma van. Ifjúsági csoportjának képzett vezetőkre lenne szüksége, hogy megfelelően fejlőd-hessenek.

A 2007. év elején az újévi közgyűlésen a roma gyülekezet mellett megalakul egy szórványgyülekezet a magyar alkotó fiatalokból. A csoportosulás érdekessége, hogy egy markáns univerzalista vonal is jelen van benne. Közöttük erős mának ígérkezik a Partium köré csoportosuló művészgárda, akik a Partium műhely alapító tagjai. A háttérben kibontakozóban van egy

ütőképes szervezet, amely a szabad- elvű protestáns kört váltja fel, de országos méretben. Ez a tömörülés is a beregi unitárius szórványból nőtt ki.

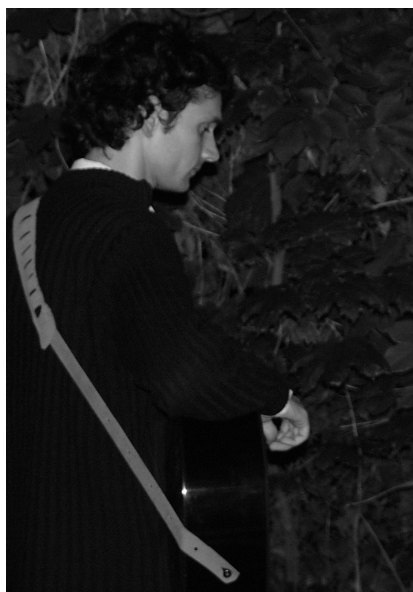
Napjainkban egy nagyszerű vizs- szacsatolódásnak lehetünk tanúi. Az UART-ból kibontakozó Partium műhely visszakanyarodik a beregi szórványba. Egyrészt bekapcsolódik az istentiszteletekbe, másrészt kulturális szolgálatával a helyi közéletbe is jelen van.

A műhely tagjainak egy része unitárius szellemiségű (Joó Adrián, Bakos Kiss Károly, Magyarosi Árpád), másik részük szimpatizán- sa, vagy univerzalista szellemű (Kürti László, Péntes Máté, Czine Árpád, Kósik Attila).

Végeredményben a szórvány stag- náló magja a többséget alkotó roma

folytatása a 26. oldalon

Felhős Szabolcs

Zoltán Zsolt

Tóth Attila

gyülekezet, amelynek ifjúsága tartogat még meglepetéseket, kiváltképp,

A kibontakozás letehetséges...

folytatás a 25. oldalról

ha megfelelő vezetőjük akad.

Jelenleg a legfejldőképesebb csoport az UART visszahatásából kibontakozó új beregi szórvány, az ún. művészcsoport, amely a Partium műhelyben tömörült. Lelkileg és szellemileg unitáriusok, vagy szabadelvű szimpatizánsok. Ők nemcsak a beregi térségben szolgálnak, hanem országszerte: Békés megyében, Debrecenben, Budapesten, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Szavalóesteket tartanak, illetve zenés összeállításokkal nyújtanak művészi élményt.

Az igazi továbblépés a gyülekezet szempontjából egy erőteljes ifjúsági csapatmunka lenne. Ez a 8-10 fős mag bekapcsolódna a helyi közéletbe, összefogva a többi történelmi egyház fiataljaival ökumenikus for-

mában meghonosítanák a már bevált rendezvényeket. Először is a betlehemes játék meghonosítására kerülhetne sor a beregi falvakban, majd a szép múltra visszatekintő kolozsvári passió bemutatására a vásárosnaményi művelődési központban, illetve a reformáció napjának megünneplése a régiós központban. A művészi színvonal érdekében az UART alkotóművészei is besegítenének a helyi unitárius magnak.

Bízunk benne, hogy a helyi ökumenikus összefogás (református, baptista, pünkösdista és unitárius fiatalok) és az egyházunk vezetőségének segítségével meghozza gyümölcsét.

---

ifjúsági oldal

Az öt kő

Kora reggel van még, szinte harapni lehet a levegőt és hallani a csendet, amint a földúton az állomásig ballagok. Csak néhány kutyaugatás zavarja meg a táj békéjét. Az utat színes ruhákba pompázó levelek szegélyezik a fakó zöldtől az élénk vörösig. Hirtelen egy különös ovális lapos követ veszek észre. Leguggolok, hogy közelebről szemügyre vehessem. Közvetlenül mellette egy szabályos négyszögű. Felveszem és zsebre teszem őket, meg még egy szív alakút, egy kagyló formájút és egy pindurkát, ami akkora sines, mint a kisujjamon a köröm. Így sétálok tovább, s közben azon kapom magam, hogy játszom a kövecskékkel. Forgatom, tapogatom őket. Szívem-lelkem tele van új élményekkel, talán ezért tűnik ma reggel olyan kereknek a világ.

Dávid és Góliát története jut eszembe. A fiatal pásztorfiúé, aki kard és lándzsa nélkül győzte le a tetőtől talpig páncélba öltözött, rettegett harcost. Egyetlen fegyvere parittyája és annak tasakjában a közeli patakából összeszedett öt kövecske volt. Mégis legyőzte a hatalmas filiszteust, akitől az összes izraeli katona félt.

Mindannyian sokszor félünk, szorongunk hétköznapjaink során. Az élet annyi területén kellene jól helyt állnunk. Egyszerre szeretnénk megértő társak, türelmes szülők, gondos gyermekek, mindig kéznél levő barátok, hasznos munkatársak lenni és persze még folytathatnám a sort.

Persze Neked és nekem talán soha nem kell olyan óriásokkal szembenéznünk, mint Góliát, de saját félelmeink, a ránk váró teendők listájáról elfogyni nem akaró feladatok, az állandó döntéshelyzetek, bizonytalanságaink, a megfelelni vágyás pillanatok alatt Góliáthoz hasonló, legyőzhetetlen Óriásnak láttatják megoldandó problémáinkat.

Hogyan győzhetnénk hát le ezeket a nyomasztó óriásokat, akik újra és újra szembe kerülünk viták, veszekedések alakjában? Egyáltalán szembe merünk-e nézni, bátran kiállunk-e a minket bántó nehézségekkel? Vajon ismerjük-e magunkat annyira, hogy felismerjük, sokszor belőlünk fakadnak ezek a nehézségek?

Hasonló gondolatok hívták életre az a kezdeményezést, amely során a Budapesti Unitárius Egyházközség támogatásával november 19-21. között Adventi csendes napon vehetett részt Magyarúton 10 érdeklődő fiatal. Lakatos Csilla lelkésznek a vezetésével lehetőséget próbáltunk nyújtani arra, hogy kilépve a világ megszokott kerékvágásából, eltávolodhassunk egy rövid időre a sűrű hétköznapiaktól, és felkutathassuk, felfedezzük az önmagunkban rejlő erőtaralékokat.

Együttlétünk elsősorban önvizsgálat volt, a *ki vagyok én?* kérdés alapos körbejárása, feldolgozása játékok, beszélgetések, mozgásos gyakorlatok során. Nehéz lenne megosztani e sorok olvasóival mindazt az élményt, jókedvet, megihitt pillanatok, tanulságokat, amit ez a pár nap adott, de tény, hogy a megbeszélések, a problémáink hasonlatosságára való rálátás, a saját magunkról megtapasztalt új gondolatok és benyomások közelebb hozták csoportunk tagjait. Közös imádkozásaink során megérezhetjük önmagunkban Isten jelenlétét, mely érzés, tapasztalás már átsegíthet az élet nehézségein, s talán még félelmeink legyőzéséhez is vezethet.

A zsebemben azóta is megbúvó öt kövecske újra és újra emlékeztet az átéltekre, az itt kapottakra.

Az első kő a *bátorságra*. Dávid nem félt szembenézni az ellenséggel. Saul elé állt és ezt mondta:

„...elmegy a Te szolgálád és megvív ezzel a filiszteussal.”

Felesleges halogatni, elkerülni az önmagunkkal való szembenézést. Kifogásokat keresve, kevésbé fontos feladatokat sürgősnek feltüntetve megpróbálni elrejteni magunk elöl is a kellemetlen, „nemszeretem” tulajdonságainkat. Önmagunk felfedezése egy kalandos utazás, ezért érdemes bátornak lenni, és ne feledjük a kimondott szónak már önmagában is gyógyító ereje van.

A második kő az *önbizalomra* figyelmeztet. Dávid, mint pásztor tudta mennyire fontos a feladata. Védelmeznie kell a vadállatoktól a nyáját, a juhokat. Isten erre a helyre állította, hogy így szolgálja Őt legjobb erejével és képességeivel. És a szolgálat elvégzéséhez időről-időre segítséget is nyújt.

„Az Úr, aki megmentett engem az oroszlán és medve karmától, meg fog menteni ennek az óriásnak a karjaiból is.”

Isten minket is különböző helyekre állít. Csak azt kéri, azt várja el tőlünk, hogy legjobb akarattal és minden erőnkkel szolgáljuk Őt azon a helyen. Sikereinkből merítsünk erőt, önbizalmat az új próbatételek leküzdéséhez.

A harmadik kő az *előkészületet* juttatja eszembe. Dávid nem csak úgy, minden gondolkodás nélkül rontott rá Góliátra. Elment a patakhoz, *„kezébe vette a botját, és kiválasztott a patakból öt sima kövecskét; bele tette azokat a pásztor-táskájába, a tarisznyájába és paritytyájával kezében közeledett a filiszteushoz.”*

A kihívások megfeleléséhez készülni kell minden lehetséges módon, többször átgondolva, áttelemezve adható válaszainkat, időt adva saját magunknak, hogy jól hozzuk meg döntéseinket.

A negyedik kő a *hitről* beszél. Dávid elsősorban nem saját képességeiben bízott, hanem az Istenbe vetette bizalmát. Ezért, amikor a filiszteus rákiált, hogy megöli, ő így felel: *„Te karddal, lándzsával és dárdával jössz ellenem, de én Istennek nevében megyek ellened.”*

Talán nincs is nagyobb erő, mint az Istenbe vetett hitünk. Az Istennel járni nem nehéz – csupán

az első lépést megtenni az! Az első lépést, ahol át kell adnunk a vezetést és megtanulhatunk lemondani arról, hogy a saját maguk urai legyünk. De ez a legbiztosabb út.

Az ötödik kő számomra a *győzelem* jelképezi. Dávid legyőzte Góliátot, annak ellenére, hogy minden körülmény ellene szólt. Mégis erősebb tudott lenni, mert csatája elsősorban Istenné volt.

Erre jó emlékezni, ez erőt adhat. Ha Istennel harcolunk, akkor mindig győzedelmeskedni tudunk – elsősorban magunkon, ami mindennél fontosabb.

Azon a magyarkúti reggelen olyan kereknek tűnt a világ. A csendben valóságos csoda történt. Egy pillanatra úgy érezhettem magam, mint Dávid, aki legyőzte félelmét, felülkerekedett saját magán és szembenézett az Óriással.

Hogy meddig marad enyém ez az erő? Azt egyelőre nem tudom, de mert megtapasztaltam ezt az érzést és már ismerem az ahhoz vezető utat is, tudom, hogy Dávidhoz hasonlatosan egyszer én is győzni fogok.

Szász Adrienne

Adventi kérés

*Azt mondtam egy angyalnak,
aki az év kapujánál fogadott:
adj nekem egy lámpást,
hogy biztos léptekkel
mehessek szembe
a bizonytalansággal.
Ő így válaszolt:
– Indulj csak a sötétbe,
és tedd kezéd Isten kezébe.
Ez jobb, mint egy lámpás,
és biztosabb, mint egy ismert út.*

Ismeretlen szerző

Hitértelmező hétvége Lókodban

2006. november 24-26.

Lókod – a Homoródszentmártontól pár kilométerre fekvő falu, amely még erdélyi barátaim, rokonaim számára sem hangzik ismerősen. Kis érdeklődés után kiderül, hogy a falu unitárius szempontból szinte kihalt, de található a településen egy ökumenikus öregek otthona, amelyet az Unitárius Egyház tart fenn. A faluban nevelőotthonban felnőtt fiatalok is laknak, akik különböző mesterségeket sajátítanak el. A piciny falu már így is felkeltette érdeklődésünk, de ekkor még nem sejtettük a kint váró látvány hatásait.

Repülőgéppel utaztunk, első föld feletti élménye volt Istvánnak is, nekem is. Gyönyörű volt, ahogy a felhős városból felemelkedvén a felhőkön túl felragyogott a nap. A felhők vattacukorként feküdtek a ragyogó napsütés alatt. Nagyon hamar odaértünk, hihetetlen volt, hogy az 500 km-t, amit autóval fél nap alatt teszünk meg, a repülő egy óra alatt megteszi.

A repülőtéren nem sokat kellett várunk, ugyanis a sepsiszentgyörgyi lelkész, Kovács István felvett és együtt utaztunk Kőhalomig. Az

úton jót beszélgettünk, még egy kávé is megittunk valahol útközben. Megköszönve a fuvart elváltunk Kőhalomban, ahová nem-sokára érkezett értünk az ODFIE mikrobusza Lőrivel és a többiekkel. Az első két falut nagyon lassan hagytuk el, elég rossz volt az

út, de utána már nyílegyenesen haladtunk Lókod felé.

Lókodon végigjártuk a helyiségeket, mire megtaláltuk a csapatot. Épp moviztak, a Baraka című filmet nézték. Tartottak egy rövid szünetet, míg megvacsoráztunk, aztán közösen folytattuk a filmnézést. A film után előkerült az ajándékba vitt bor és csoki, melyet közösen elfogyasztottunk. Nem tudtunk betelni a kis falu hangulatával. A gyönyörű, mézeskalácsszerű házak, a csillagoktól ragyogó égbolt, és a harapnivalóan friss levegő teljesen lenyűgözött.

Másnap reggel áhitattal kezdődött a nap, majd Kovács Mária vezetésével megpróbáltuk felfedni kik is vagyunk. Mit látnak belőlünk az emberek, mi mit gondolunk magunkról, és milyenek szeretnénk lenni. A beszélgetés egy érdekes hasonlat mentén folyt, a különböző rétegeket egy hagyma belsejéhez hasonlítottuk, és ahogyan a hagyma rétegeit le lehet hámozni, az ember különböző tulajdonságai is így ismerhetőek meg.

Az ebéd, – mint minden étkezés a faluban – bőséges és nagyon

finom volt. A mi asztalunknál étkezések alatt általában a különböző tájegységek étkezési szokásairól, ételeiről esett szó.

Délután páran elsétáltunk Homoródszentmártonba, a program csak délután kezdődött újból. Kicsit elkéstünk, de nagyon jól esett a séta a gyönyörű vidéken, útközben jókat beszélgettünk.

A délutáni foglalkozás a békéről szólt. A hétvégének hitértelmező jelzöt adtak, ami azt jelenti, hogy a hittel kapcsolatos egyik fontos fogalmat beszéltünk át. Elsőként mindenki felírta egy papírra, milyen 3 szó jut eszébe a békéről. Majd ezeket felírtuk és kategorizáltuk aszerint, hogy azok a külső, vagy inkább a belső békéhez tartoznak. A felmerülő fogalmak között nagyjából háromszor annyi belső fogalom került elő, tehát megállapítható, hogy a béke inkább belső fogalom. Rácz Norbi vezetésével arra jutottunk, hogy a külső, emberek közötti béke nem valósítható meg, ha az emberekben belül nincs béke. Lelki béke nélkül nem lehet a világban sem béke. A fogalmakat ezek után sorba állítottuk, hogy melyik fontosabb a résztvevők szerint a másiknál. Illetve osztályozási szempont volt még, hogy melyik fogalom létezik a másik nélkül. Így alakult ki a békepiramis, mely 10 lépcsőből áll. Ezek alapján a piramis alján lévő egység nélkül nem létezik egyik felette lévő sem, és így tovább. A piramis teteje nem zárt, de már így is estefelé járt, mire végeztünk. A békepiramis lépcsői:

B a r á t s á g
N y u g a l o m
E g y e t é r t é s
K ö l c s ö n ö s t i s z t e l e t
T i s z t e s s é g
S z a b a d s á g
E g y e n s ú l y
S z e r e t e t
T ö k é l e t e s s é g r e v á l ó t ö r e k v é s
I s t e n

Az esti program a vacsora elfogyasztása után zenés, vidám és szórakoztató volt, melyben Lakatos Sanyi és gitárja volt az egyik látványelem. Rengeteg, számunkra

ismeretlen, vidám dalt hallottunk. Az előző napi film vetítése után újra a technika csodája következett. Különböző képi meditációs anyagokat néztünk meg projektoron, melyek a délutáni foglalkozásunkat úgymond kiegészítették, gazdagították. Az este további részében sok-sok játékban és vidámságban volt részünk.

Vasárnap délelőtt kissé álmosan, fáradtan kezdődött, de hamar feléledtünk. 11 órától a Lókodi Idősek Otthonának közösségi termében, az intézmény lakóival közösen istentiszteleten voltunk, melyet Rácz Norbi tartott és a mi szárnyaló zenei közreműködésünk emelt magasba. Megható és családi esemény volt mind a bentlakók, mind a táborozók számára. Az istentisztelet végeztével az Idősotthon szószólója megköszönte, hogy ellátogattunk hozzájuk és jelenlétünkkel színesebbé tettük életüket, valamint sok sikert kívánt mindnyájunk munkájához vagy tanulmányához.

A vasárnapi bőséges ebéd elfogyasztása után elindultunk a mikrobusszal Székelyudvarhely felé, majd tovább Marosvásárhelyre. Útközben megálltunk egy finom kávéra Székelykeresztúron, Lakatos Sándornál. Az út gyönyörű volt, mint ahogy az egész mögöttünk álló hétvége is. Sokat gondolkodtam útközben azon, milyen jó volna egy kicsit még itt maradni, a béke földjén...

Szép lassan közeledtünk Vásárhelyhez, és egyszer csak a szinte

tavaszt idéző időből beértünk a kemény télbe. Hatalmas, áthatolhatatlan köd vett körbe minket, alig láttunk az orrunkig. Nagyon úgy tűnt, hogy az előbbi kívánságom beteljesedik. A repülőgép, amivel hazajöttünk volna Budapestre, el sem indult. Így tényleg ott maradtunk.

Szerencsénkre Juli nagyszülei Marosvásárhelyen élnek, így volt ahol megszálljunk éjszakára, és túlzások nélkül mondhatom: remek vendéglátásban részesültünk, amit így is köszönünk még egyszer. Hamar segítségünkre siettek Juli rokonai, így volt, aki megmutassa a várost, és volt társaságunk, akikkel együtt egy remek helyen vacsoráztunk.

Másnap abban reménykedve, hogy felszál a köd, szerveztük a hazautazásunkat. Délelőtt ellátogattunk az unitárius templomba, a Bolyai testvérek szobrához, és a Tarom irodájába, ahol természetesen nem tudtak információt adni a mi repülőnkéről.

Délben elindultunk Nyárádtőre, a repterre, egy kedves román fogorvos segítségével. Hirtelen elfeledtem minden ellentétet a két nép között, és rá kellett jönnöm, hogy csakis barátsággal és jóindulattal közeledhetünk egymáshoz. És erre remek bizonyíték volt ez az önzetlen segítségnyújtás. Viszont kálváriánk nem ért véget, hisz kiérve a városból ismét nagyobb lett a köd. Repülő aznap sem volt...

El kellett döntsük, hogy mit tegyünk, maradunk még 2 napig abban bízva, hogy talán lesz repülőnk, vagy megpróbálunk helyet szerezni, valamely buszjáratra. Ez utóbbira esett a választásunk, melyben Juli nagybátyja segített nekünk. Így ottani idő szerint délután 5 órakor elindultunk Marosvásárhelyről Budapestre a Transservice járatával. Többszöri megállással és egy nagyon finom vacsora elköltésével, kedd hajnali 4 körül érkeztünk meg Budapestre. Fáradtan, kissé csapzottan, de rengeteg élménnyel és ismeretséggel gazdagodva. Mi lett volna, ha ott maradtunk még egy pár napot? Az eseményről további képek találhatóak a honlapon:

<http://www.kep.tar.hu/magyarkut>

Jakab Júlia és Szöllösi István

Csend

*Nagy tervek, eszmék melegágya,
gondolkodó számára bánya.*

*Sok színes élet szürke vége.
Buták és bölcsék menedéke.*

*Kiégett szívek balszamírja,
Hangos szavak mély tömegsírja.*

*Megbántott, sértett énre pólya.
Temetőkertek takarója.*

*Fáradt, kihűlő szív verése...
Csend, csend: az Isten érkezése.*

Füle Lajos

Ne szalaszd el Karácsonyt!

Már csak néhány nap választ el a Karácsonytól. A készülődés közepette talán lesz egy kis időtök arra, hogy elolvassátok ezt az orosz legendát, amely egy idős néniről szól, akit Bábuskának hívtak.

Jó szórakozást hozzá!

Azon az éjszakán történt, amikor a kis Jézus megszületett Betlehemben. Messze attól a helytől élt egy idős asszony, akit Bábuskának hívtak. Csinos kis kunyhójában a meleg kandalló mellett üldögélt aznap este. A szél erősen fújt odakinnt, még a kéményen is átsüvítet, de ettől Bábuska tüze csak fényesebben és parázslóbban égett.

„Milyen jó, hogy itthon lehetek!” sóhajtott fel, miközben a lobogó tűz fölött melengette ujjait.

Hirtelen hangos kopogást hallott ajtaján. Kinyitotta az ajtót és gyertyája három ember arcát világította meg, akik a hóban dideregve álltak. Szakálluk olyan fehér volt, mint a hó és olyan hosszú, hogy a földet söpörték vele. Szemeik kedvesen csillogtak Bábuska gyertyájának fényénél. Kezeikben értékes ajándékok voltak, ékszerek, édesen illatozó olajok és kenőcsök.

„Messziről jövünk,” kezdték, „és azért álltunk meg, hogy elmondjuk a jó hírt, hogy megszületett Betlehemben a kis Jézus, aki azért jött erre a világra, hogy megmutassa és megtanítsa, hogy mi az igaz szeretetet. Ajándékot is viszünk Neki. Gyere velünk Bábuska!”

Bábuska fázósan kinézett a hideg szélbe, majd a jó meleg, kényelmes szobába, ahol ropogott a tűz. „Túl késő van ahhoz, hogy veletek tartsak, jó urak,” – mondta, „túlsgagosan hideg is van odakinnt.” Bement hát és becsukta maga mögött az ajtót, így a három vándor nélküle folytatta hát útját. Ám a tűz mellett üldögélve Bábuska gondolkodni kezdett, mert hát nagyon szerette a kisbabákat.

– „Holnap elindulok és megkeresem Őt – gondolta magában – holnap, amikor világos lesz. Viszek neki egy-két játékot is ajándékba.”

Amint reggel lett vette a botját és köpenyét, megtöltötte kosarát olyan dolgokkal, amiről azt gondolta, örülni fog neki a gyermek. Tett bele színes labdákat, fajtékokat, szépen himzett takarókat. Most már úgy érezte, készen állt az útra.

Igen ám, de elfelejtette megkérdezni a három vándortól a Betlehembe vezető utat, ők pedig már túl messze juthattak az éjszaka ahhoz, hogy utolérje őket. Fel és le rohagált az úton, majd sietni kezdett, keresztül vágott erdőkön, mezőkön és városokon, s

mindenkitől, akivel találkozott ezt kérdezte: „Megyek, hogy megkeressem a most született Jézust, nem tudjátok, hol lehet? Melyik út visz oda hozzá? Ajándékot is viszek neki...”

De senki nem tudta megmutatni a pontos irányt, csak ezt mondták valamennyien: „Tovább, Bábuska, menj egyenesen tovább.” Folytatta hát az útját éveken keresztül. Soha nem találta meg az újszülöttet.

Azt mondják, Bábuska még most is úton van, és Őt keresi. Valahányszor eljön a karácsony este, mikor a gyerekek már majdnem elalszanak, Bábuska elindul, keresztül utazik a havas mezőkön és városokon, bebugyolálva köpenyébe, kosarával a karján. Botjával csendesen megkocogtatja az ablakokat és bemegy, kezében tartva gyertyáját világít bele a gyermekek arcába.

„Ő az?” – kérdezetgi. „Ő a kis Jézus?” Majd szomorúan ismét útra kél, magában dünnyögve: „Tovább, menj egyenesen tovább!” De még mielőtt elmenne, egy játékot vesz ki a kosarából, és óvatosan leteszi az alvó gyermekek párnája mellé. „Az Ő tiszteletére” – suttogja halkán. És ismét elindul és újabb napokat, hónapokat, éveket tölt a Gyermek keresésével.

Ha van kedvetek, fejtsétek meg a következő rejtvényt! 10 olyan szót rejtettem el a sorok között, amelyek mind a karácsonnyal kapcsolatosak. A szavak vízszintesen, függőlegesen és átlósan helyezkednek el. A választ elküldhetitek a következő címre: Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség, 1181 Budapest, Szervét Mihály tér 1.

Azok közül, akik megtalálják mind a 10 szót és beküldik, könyvjutalmat sorsolunk ki.

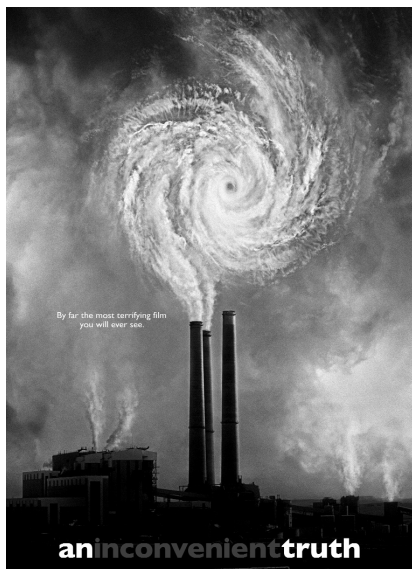
C	K	R	S	O	P	H	I	J	K	U
S	Z	A	L	O	N	C	U	K	O	R
I	Z	J	Á	S	Z	O	L	L	S	E
L	S	G	Y	E	R	T	Y	A	Z	U
L	T	T	H	J	B	C	S	J	O	U
A	V	I	Á	V	E	L	Á	Á	R	O
G	Z	S	I	L	L	A	J	N	Ú	N
S	E	T	A	N	O	T	A	D	L	C
Z	F	I	D	T	Ö	M	J	É	N	C
Ó	G	B	P	T	U	L	C	K	I	J
R	W	O	H	F	E	N	Y	Ó	F	A
Ó	Ó	A	N	G	Y	A	L	Ú	S	K

Szász Adrienne

Ha egy amerikai 100 percen keresztül beszél, feljajdulunk, már megint mit akarnak megejtetni velünk? Ezúttal egy választáson alul maradt elnökjelölt beszél, ami kétségtelenül kampányzű. Mondanivalója azonban most cseppet sem közömbös. A politikai hazudozás ilyen méreteiben nemcsak az életszínvonalunkat érinti, de bolygónk életbenmaradását veszélyezteti. A film lerántja a leplet, ébresztőt fúj!

Al Gore legalább húsz éve szakértője annak a témának, amiről szól: a globális felmelegedésről, mely sokkal nagyobb fenyegetés, mint azt hétköznapjainkban érzékelhetnénk.

Tények, tények. Döbbenetes következtetések. Hatásuk alatt el kell gondolkodnunk.

A film plakátja

A tudományosan körüljárt adatok kikezdi azokat a téveszméket, amelyek elhitetik velünk, hogy tulajdonképpen ez az egész globális felmelegedés természetes, nem kell vele semmit sem kezdeni, meg egyébként is a Föld volt, van és lesz. A globális felmelegedés ugyanis nem előre bejelentetten és számunkra kényelmes tempóban érkezik. Naiv optimizmus azt hinni, hogy az amit mi száz évre osztanánk be, az néhány hét alatt megtörténhet (például az Északi sark jegének olvadásának felgyorsulása).

Az amerikaiak számára a hurrikánok tapasztalata indíthatja be a gondolkodásmód felülvizsgálatát. A mi keserves tapasztalatunk a székelyföldi özönvíz. Olyan tapasztalatok, amelyek nem férnek el a szőnyeg alá söpörve, ami foglalkoztat, amit nem szeretnénk újra látni. Ezért azonban tenni kell. Kell a politikai döntés, Al Gore-t idézve, talán érdemes volna a terrorizmus elleni grandiózus védekezés mellett arra is gondolni: Földünkbe mi magunk rejtettünk időzített bombát, s az óra ketyeg! A politikai döntés sürgős, de az egyéni tudatosság és felelősségvállalás nem kerülhető meg.

A film megtekintése kötelező! Minden vallásos ember, akiben a vallásos érzés morális felelősségtudattal jár, szembe kell, hogy nézzen ezekkel a tényekkel. A filmet az ajánló írásakor csak egyetlen moziban játszották Magyarországon(?!), de a YouTube internetes oldalon letölthető az eredeti verzió:

(<http://youtube.com/watch?v=MwY4VU7zhsw&mode=related&search=>)

Kérem, ebben a 10-12 fokkal a tavalyinál melegebb télben sétáljanak el az Uránia moziba, majd sétáljanak haza, hogy legyen idejük elgondolkodni. Szelektálják a szemetet otthon? Autóval mennek a munkahelyükre, ahová villamossal is eljutnának? Égetnek műanyagot a kertjükben? Szeretnek zöld erdőbe kirándulni? Szereti gyerekeit?

Miklósi-Vári Katalin

Unitárius vallási műsorok a 2007. évben

Magyar Televízió

- Adás: vasárnap délelőtt, M1-es csatorna
- Ismétlés: vasárnap délután, M2-es csatorna (a pontos kezdési időpontokat a műsorújság közli)

Hajnali gondolatok

- Január 8. (Torda, 1568)
- Március 15. (1848-as forradalom és szabadságharc)
- Április 1. (Virágvasárnap)
- Április 7. (Húsvét)
- Május 26. (Pünkösöd)
- Szeptember 30. (Őszi hálaadás)
- Október 31. (Reformáció ünnepe)
- November 15. (Dávid Ferenc emléknap)
- December 25. (Karácsony)

Örömhír című műsor

- Április 1.
- Szeptember 16.
- November 11.

Mai hitvallások

- Szeptember 2.

Unitárius Ifjúsági műsor

- Március 18.
- Március 25.
- Április 1.

Magyar Rádió - Kossuth adó

- Adás: az unitárius félórák minden hónap utolsó péntekén; az istentiszteletek élő adásban a megadott két időpontban.

Istentisztelet-közvetítés

- Március 25., vasárnap, 10:00
- December 16., vasárnap, 10:00

„Egy az Isten” című unitárius félóra

- Január 26., péntek 13:30
- Február 23., péntek 13:30
- Április 27., péntek 13:30
- Május 25., péntek 13:30
- Június 29., péntek 13:30
- Július 27., péntek 13:30
- Augusztus 31., péntek 13:30
- Szeptember 21., péntek 13:30
- Október 26., péntek 13:30
- November 30., péntek 13:30

Útmutató

- December 9.

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

- *December 10-én és 17-én* istentiszteletünk után karácsonyi vásárt rendezünk gyülekezeti termünkben. Könyvek, CD-k, bizsuk, ruhaneműk, népművészeti áruk kerülnek eladásra. Szeretettel várunk minden kedves érdeklődőt.
- *December 24-én*, vasárnap 10 órától tartjuk vallásórás gyermekeink karácsonyfa ünnepélyét, amelyet immár a hagyományossá vált karácsonyi koncertünk követ. Falvai Katalin zongoraművész, Jávorkai Sándor hegedűművész és Jávorkai Ádám csellóművész Haydn, Bach, Vivaldi, Bartók műveket játszanak.
- *December 25-én és 26-án*, karácsony első és másodnapján 10 órai kezdettel istentiszteletet tartunk és úrvacsorát osztunk.
- *2007. január 1-én*, hétfőn délelőtt 10 órától újévet köszöntő istentiszteletet tartunk.

Pestszentlőrinc

- *December 17-én*, vasárnap 9 órától sok szeretettel várunk minden kicsit és nagyot templomunk gyülekezeti termébe, ahol hagyományaink szerint mézeskalács-sütésre kerül sor. Ezt követően 11

December 12-én Balázi László főjegyző részt vett a Magyar Bibliatársulat Alapítvány összevont kuratóriumi és közgyűlésén. Ez alkalommal adták át az Országos Büntetés-végrehajtó Intézet Országos Parancsnoksága jelenlévő, magasrangú képviselőjének az Alapítványunk „Bibliát minden zárkába!” kezdeményezés 1500 Bibliából és a Kálvin Kiadó 5400 hittel-vallással kapcsolatos könyvből álló ajándékát, hogy a börtönlakók ilyen irányú érdeklődésének is eleget tegyenek.

A Magyarországi Unitárius Egyház vezetősége és hívei hálásan megköszönik dr. Béres György úrnak, Muszka Ibolya, az egyházi könyvtár és levéltár vezetője férjének, hogy messzemenő segítségének eredményeként a felújított Püspöki Hivatal tanácstermét a rendeltetésének megfelelően szép, izléses bútorral berendezhettük.

órától adventi gyermek-istentiszteletünk keretében Karácsonyfa ünnepélyt tartunk, ahol gyerekeink versekkel, énekekkel kedveskednek gyülekezetünk tagjainak.

- *Karácsonyi ünnepi istentisztelet*, karácsony első napján, december 25-én, vasárnap 11 órától tartunk úrvacsoraszertartással egybekötve.

Füzesgyarmat

- *December 24-én* délután 5 órakor Karácsonyfa ünnepélyt tartunk: hittanosok betlehemes játéka, szavatelok, énekek fiatalok és felnöttek előadásában. Ajándékozás a hívek részéről és az Unitárius Alapítvány pályázatából elnyert pénzből.
- *December 25-én* délelött úrvacsorával egybekötött ünnepi istentisztelet tartunk, délután pedig a Borostyánkert Idősek Otthonában Füzesgyarmaton. December 26-án Gyulán, az Esze Tamás utca 2. szám alatti imatermünkben úrvacsorával egybekötött istentiszteletre kerül sor. December 31-én fél tizenkettőkor óévet búcsúztató és újévet köszöntő istentisztelet tartunk, az éjféli harangzúgáskor pezsgőbontás lesz és jókívánságok hangzanak el.

UNITÁRIUS ÉLET

A Magyarországi Unitárius Egyház lapja

Megbízott főszerkesztő:

Kriza János

Szerkesztő:

Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2-4,

Telefon/fax:311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti:

a Magyarországi Unitárius Egyház.

Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:

Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült:

a Cerberus Kft.

nyomdaüzemében

Felelős vezető:

Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1 cv272

Előfizethető:

a lelkési hivatalokban
(Budapesten és vidéken),
vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius Egyház

internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Következő lapzárta:

2007. február 10.

***Kellemes karácsonyi ünnepeket és
boldog új évet kívánunk minden kedves Olvasónknak!***